

MORAVSKÁ ZEMSKÁ KNIHOVNA

Výroční zpráva 2002

Výroční zpráva 2002
Moravská zemská knihovna v Brně

Redakce: Jaromír Kubíček
Technická a grafická úprava: Michaela Shejbalová

ISBN 80-7051-149-4

OBSAH

ÚVOD	5
DOPLŇOVÁNÍ A PROFIL KNIHOVNÍCH FONDŮ	7
SBÍRKA KNIH JOSEFA FLORIANA	17
KONCEPCE KNIHOVNICTVÍ JIHOMORAVSKÉHO KRAJE	23
VĚDA A VÝZKUM	33
ČINNOST PODLE ÚTVARŮ	43
1. Útvar ředitele	43
2. Ekonomický odbor	46
3. Odbor služeb	52
4. Odbor automatizace a informací	56
5. Oddělení periodik	57
6. Oddělení firemních a obchodních informací	58
7. Oddělení rukopisů a starých tisků	59
8. Oddělení doplňování fondů	60
9A. Oddělení jmenného popisu	61
9B. Oddělení věcného popisu	61
10. Oddělení revize fondů a databází	63
11. Oddělení knihovnictví	64
12. Oddělení hudební	65
13. Oddělení zahraničních knihoven	66
14. Technické ústředí knihoven	67
PŘÍLOHY	69
Plnění výkonových ukazatelů 2002	69
Kalendárium významných událostí	75
Publikační činnost v roce 2002	87
Přehled a číslování útvarů MZK	89
Kontaktní údaje	90

ÚVOD

Novoročenku pro rok 2002 jsme vydali s vyobrazením nové budovy knihovny a s textem „První rok v nové budově“. Šlo o rok nanejvýš úspěšný. Co jsme snad nikdo nečekali, byl až neuvěřitelně vysoký zájem čtenářů o služby knihovny. Zatím co ve starých třech knihovnách, z nichž se Moravská zemská knihovna do přestěhování do novostavby skládala, byla denní nejvyšší návštěvnost okolo 800 uživatelů, v půjčovně novostavby dosáhla nejvyšší denní návštěvnost v roce 2002 až 3 500 čtenářů. Je to jistě dobrá zpráva pro všechny, kteří se o výstavbu budovy zasadili. Potvrzuje totiž všechny trendy rozvoje informační společnosti, jak je ve své strategii koncipovalo Ministerstvo kultury ČR a jak se je v našem případě podařilo úspěšně naplňovat.

Zájem o výpůjční služby a studijní možnosti se projevoval nejen v odděleních, která v přímém styku s uživateli zajišťují knihovnické služby, ale i na úseku doplňování a zpracování fondů, který je svou činností východiskem další odborné práce v knihovně. Podařilo se zjednodušit některé práce při zpracování přírůstku knihovního fondu, a tím docílit kratších termínů od získání knih od vydavatelů k jejich postavení na regál, ať již do studoven, do volného výběru přírůstku či do skladu. Patříme ke knihovnám, které získávají nejvyšší počet titulů domácí produkce knih a periodik, tyto jsou k dispozici uživatelům nejpozději do jednoho měsíce. Na nákup zahraničních informačních zdrojů, zejména časopisů, vynakládáme přes 9,5 mil. Kč, jsme členy konsorcií k přístupu do informačních databází v hodnotě dalších desítek milionů, a to vše jsme stavu poskytovat moderními informačními technologiemi, o něž je skutečný zájem. Nárůst požadavků na mezinárodních výpůjčních službách, kde systém SUBITO nahradil dosavadní JASON, svědčí o jejich pohotovosti a širokých možnostech.

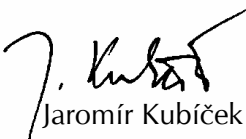
Díky moderním prostorám se stáváme i centrem výstavní činnosti a regionálních i mezinárodních konferencí. S příznivým ohlasem se setkala výstava *Brusel, 1000 let francouzské kultury*, uspořádaná pod záštitou Otakara Motejla, a další. Dokončení rekonstrukce Knihovny Jiřího Mahena v Brně a otevření nové společné knihovny pro Masarykovu univerzitu znamenalo značný zájem o exkurze znovu i pro naši knihovnu.

V našem konferenčním sále proběhly celostátní konference o funkcích krajských knihoven, online službách, technických informacích a řada dalších. Významným činem bylo převzetí a otevření Anglické knihovny v Brně, podporované Britskou radou, což znamenalo podstatné oživení služeb v oddělení zahraničních knihoven v budově na Solniční, kde zejména v závěru roku proběhlo několik akcí se zahraničními autory.

Knihovní zákon, který vstoupil v platnost od 1. 1. 2002, přidal MZK funkci krajské knihovny Jihomoravského kraje. Koordinujeme, společně s pověřenými knihovnami v kraji, systém veřejných knihoven a znovu, ale na jiné úrovni se vracíme k metodické činnosti. Náš systém profesního vzdělávání patří k náročným a úspěšným. Velmi bohatá byla i ediční činnost. Kromě čtvrtletníku *Duha* došlo k dokončení dvou dlouholetých programů – *Bibliografie okresu Brno-venkov* je posledním svazkem v edici retrospektivních regionálních bibliografií okresů, stejně tak titul *Nemovitě kulturní památky Jihomoravského kraje – okres Žďár nad Sázavou* je dokončením čtrnáctisvazkového souboru, na němž jsme participovali se Státním památkovým ústavem v Brně.

Vedle soustavné činnosti spojené s nárůstem služeb a řadou nových aktivit je třeba vidět i nedostatky, a to v ekonomice hospodaření. Jako příspěvková organizace, zajišťující veřejné služby, jsme začínali s rozpočtem 60 mil. Kč, z toho 55 % představují mzdové náklady a zákonné odvody. V průběhu roku jsme rozpočtovými opatřeními dosáhli čerpání 70 mil. Kč. Poplatky za služby a schválené granty představují příjmy ve výši cca 12 %. Přesto končíme – stejně jako už v posledních dvou letech – totiž se záporným výsledkem hospodaření. Tohoto negativního stavu jsme si vědomi a nezbývá, než dosáhnout změny. Hledat taková řešení, která by umožnila šetřit, ne však na úkor služeb uživatelům.

Navýšení výkonových ukazatelů u jednotlivých knihovnických činností, jak je můžeme prokázat ve srovnání s předchozím obdobím, se podařilo dosáhnout nejen racionalizací pracovních postupů, ale zejména větší pracovní intenzitou na řadě pracovišť. Protože nedocházelo k nárůstu pracovních míst, rád za tyto skutečnosti všem spolupracovníkům děkuji.

Jaromír Kubíček

DOPLŇOVÁNÍ A PROFIL KNIHOVNÍCH FONDŮ

Tím, co je pro každou knihovnu charakteristické, je škála a úroveň jejích služeb, přesto význam knihovny spočívá právě v knihovních fondech, tedy v materiálech a dokumentech, jež může svým uživatelům nabídnout. Moravská zemská knihovna se svými téměř čtyřmi miliony knihovních jednotek představuje druhou největší knihovnu České republiky. Její akcesní politika vyplývala z historie a poslání v průběhu celého svého vývoje a vedle univerzálnosti to vždy ještě byla cílená specializace na vybrané obory, vědní odvětví či region, na něž kladla důraz. Význam každé knihovny se ještě násobí, tvoří-li organickou složku v systému knihoven svého druhu nebo území. V tomto smyslu platí pro Moravskou zemskou knihovnu, v souladu s vysokoškolskými knihovnami v Brně, že těžiště doplňování je v literatuře univerzální a mezioborové, zatím co fakultní knihovny prohlubují doplňování specializovaných oborů, jež příslušné vysoké školy mají v programu výuky. Je pochopitelné, že bohemikální produkci získává MZK v úplnosti, jak vyplývá i ze zákonů o povinném výtisku.

Moravskou zemskou knihovnu tvořily až donedávna, do sestěhování do novostavby, tři samostatné knihovny, které vzrůstaly, co se týká knihovních fondů, svým vlastním způsobem. Ani sloučení těchto tří knihoven, k němuž došlo v listopadu 1958, do jednotného správního celku, Státní vědecké knihovny, neznamenovalo žádnou podstatnou změnu ve vztahu k doplňování knihovních fondů. Vůči veřejnosti a ve vnitřních knihovnických činnostech šlo stále o samostatné knihovny, jež sice spolupracovaly, ale v zásadě dodržovaly svá zaměření.

Univerzitní knihovna, jako nejstarší z původních tří knihoven, měla své počátky v rámci Moravské hospodářské společnosti, která vznikla v době osvícenství s podporou vlády. Tradici, dlouhodobě udržovanou, začala již kniha o aklimatizaci cizích rostlin, zapsaná jako první v inventáři v roce 1808. Snahy o hospodářský rozvoj země se u hospodářské společnosti projevovaly soustavou vzdělávacích kurzů a zkoušek, což se, jako u každé školy, neobešlo bez literatury. Šlo však o společnost dobrovolnou, a tak knihovní fond narůstal převážně dary, byť významných mecenášů, zejména z řad šlechty. Rušení jezuitského a jiných

církevních řádů v osvěcenství za Josefa II. už Brno nezastihlo, proto je na staré tisky a zejména rukopisy knihovna spíše chudou, byť dodatečně byly některé i rozsáhlejší nákupy zajímavé.

Až po osamostatnění Zemské knihovny moravské, ke kterému došlo v roce 1900 odloučením od tehdejšího Františkova muzea, které bylo ustaveno v roce 1818 a jehož součástí se knihovna stala, dostávala na nákup knih pravidelný příspěvek z rozpočtu Zemského výboru moravského. Významné dary představovaly spolkové knihovny – Matice moravské a Muzejního spolku, které byly kompletně do knihovny těmito spolky předány na podporu českého vývoje po vzniku republiky. Skutečnou explozi však představovaly nákupy celých knihoven v době, kdy Zemská knihovna moravská přešla od země ke státu a začala, v souvislosti se vznikem Masarykovy univerzity, plnit roli ústřední univerzitní knihovny. Již v té době nová vysoká škola a její Ministerstvo školství a národní osvěty dovedly ocenit význam knihovny a všestranně ji podporovaly, což se projevilo zejména nárůstem knihovních sbírek.

Sledujeme-li profil knihovních fondů v meziválečném období, převažovaly obory humanitní a přírodovědecké. Knihy nakupované z domácího trhu zůstávaly v ústřední knihovně, zatím co se zahraničím se začala rozvíjet mezinárodní výměna publikací na jednotlivých fakultách a seminářích. Vydavatelé univerzitních spisů prováděly výměnu přímo a již v té době se spíše prosazovala praxe ponechat zajímavé a více potřebné tituly knih v seminářích a méně zajímavé „odsunout“ do ústřední knihovny. Takovým přístupem se projevovala zejména Přírodovědecká fakulta.

Významnou změnou v doplňování knihovních sbírek se stalo vládní nařízení o povinném výtisku č. 118/1935 Sb. Touto vyhláškou se prosadil celostátní povinný výtisk pro Národní a univerzitní knihovnu v Praze a produkce neperiodických i periodických publikací ze země moravskoslezské připadla tehdejší Zemské a univerzitní knihovně v Brně (od roku 1807 až do roku 1935 náležel povinný zemský výtisk Vědecké knihovně v Olomouci). Domácí produkce se tak ve značném procentu dostávala do knihovny ze zákona zdarma. Novela vyhlášky o povinném výtisku č. 118/1947 Sb. jej rozšířila u knih i časopisů na celostátní, jen místní tisk z jiných správních regionů tomuto ustanovení nepodléhal.

Odevzdávání povinného výtisku se v současné době řídí ustanoveními zákonů č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích a č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku. Podle těchto zákonů přísluší knihovně povinný výtisk veškeré vydavatelské produkce a je snahou knihovny snažit se touto cestou průběžně získávat domácí literaturu v úplnosti. Je však skutečností, že doplňování domácí produkce u knižní literatury nespočívá jen na povinném výtisku a podle potřeby a možností se přikupují i další multiplikáty.

Technická knihovna byla do roku 1945 součástí Českého vysokého učení technického. Od svého vzniku v roce 1901 šlo o vysokoškolskou knihovnu, která kromě základní literatury zaměřovala nákup svého přírůstku na ty obory, s nimiž byla na technice spojena výuka. Zejména to bylo stavebnictví, strojírenství a chemický průmysl, jež na vysoké škole i v průmyslu regionu dominovaly.

Fondy Pedagogické knihovny rostly od jejího vzniku roku 1921 zejména dary. Šlo v prvním čtvrtstoletí o spolkovou učitelskou knihovnu. Je však pozoruhodné, že v pedagogické a psychologické literatuře jsou její sbírky bohaté jak v domácí, tak i v zahraniční literatuře. Zaměření této knihovny se orientovalo na učitele středních škol, včetně soudobé literatury pro mládež. Specializovanou sbírkou Pedagogické knihovny je literatura šachová.

Profil a postup v doplňování knihovního fondu se řídí interní směrnicí MZK č. NŘ 1/2002, z níž citujeme:

Směrnice

DOPLŇOVÁNÍ A ZPRACOVÁNÍ KNIHOVNÍHO FONDU

MZK v Brně je univerzální veřejnou vědeckou knihovnou a plní funkci ústřední knihovny v soustavě veřejných knihoven Jihomoravského kraje. Své poslání plní mimo jiné tím, že podle podmínek:

- ~ shromažďuje a trvale uchovává na základě povinného výtisku domácí literaturu se zvláštním zřetelem k literatuře regionální,
- ~ při tvorbě univerzálního fondu se zaměřuje zejména na získávání literatury z oborů přírodních a společenských věd, zemědělství, medicíny, techniky a ekonomie, hudební a AV medií,
- ~ doplňuje zahraniční knižní a časopiseckou literaturu podle uvedené specializace a usiluje o koordinaci doplňování v rámci regionu.

Zásady nabývání knihovního fondu

Povinný výtisk

MZK má ze zákona právo povinného výtisku od roku 1935, které bylo postupně novelizováno novými zákony nebo vyhláškami. Úkolem jednotlivých pracovišť doplňujících knihovní fond je dbát o naplňování tohoto práva a dosáhnout maximální úplnosti jednotlivých typů dokumentů, na něž se zákony o povinném výtisku vztahují.

Úplnost získání povinného výtisku se kontroluje zejména podle knihkupeckých časopisů a databází Národní knihovny. Urgence se provádí operativně e-mailem nebo telefonem, po bojkotování ze strany vydavatele doporučeným dopisem, při dalším marném vymáhání ředitelským dopisem s výhrůžkou předání vymáhání správním orgánům.

Nákup

Nákup dalších výtisků knih provádí příslušné oddělení jednak automaticky u vybraných nakladatelství (Academia a některá se sídlem na Moravě), a to přednostně prostřednictvím knihkupectví v knihovně:

- ~ běžná knižní produkce à 2 výtisky,
- ~ vysokoškolské učebnice celostátního charakteru až 5 výtisků,
- ~ skripta brněnských vysokých škol à 3 výtisky (u 1. vydání),
- ~ moravská obsahově vlastivědná literatura přesahující jednu obec à 2 výtisky.

Další výtisky se nakupují podle návrhu nákupní komise nebo správců příruček v rozsahu schváleném ředitelem.

Výměna, dary

Publikace získané výměnou nebo dary se zařazují do fondu automaticky, jsou-li bohemikálního charakteru a knihovna je dosud nemá. Ostatní publikace, zejména ze zahraničí, se zařazují až po odsouhlasení výběru ředitelem.

Nezařazují se z různých zdrojů získané tyto typy dokumentů, pokud nemají ISBN:

- ~ omalovánky, skládanky, leporela apod., jsou-li bez textu,
- ~ mimoregionální divadelní a kulturní programy, prospekty odborných seminářů apod., neobsahují-li text hlubší informační hodnoty,
- ~ pohlednice, grafika, plakáty,
- ~ roční plány knihoven (mimo NK ČR), jejich seznamy přírůstků,
- ~ publikace jiných než českých jazykových mutací informačního charakteru (kromě regionálních).

Produkce neperiodických publikací

Doplňování knih, tedy neperiodických publikací – knih, mikrografických a elektronických dokumentů a map, je náplní samostatného oddělení doplňování. Realizuje se několikerým způsobem.

Povinný výtisk

Získávání domácí produkce prostřednictvím povinného výtisku je pro akviziční činnost základem. Knižní trh je zaplavován stále novými tituly, jak svědčí počty titulů získaných pro MZK tímto způsobem.

	2000	2001	2002
povinný výtisk knih (mimo seriály)	11 936	13 354	14 617

Tato čísla dokladují nejen bohatou ediční činnost téměř 2 500 různých vydavatelských společností, ale také soustředěné úsilí při urgování nakladatelů, často spojované s osobními návštěvami a odvozem knih, a to ať již individuálně nebo u příležitosti knižních veletrhů. V roce 2002 bylo nakladatelům odesláno 496 prvních a 51 druhých upomínek o 2 453 titulů. Po celý rok jsme svědky problémů spojených s informovaností o nově vydávaných knihách, v souvislosti s nabídkovou povinností, nebo snahami o vytvoření účelné nekomerční databáze. K úplnosti přispěla i nově založená metoda – porovnávání přírůstku Národní knihovny a Vědecké knihovny v Olomouci podle ISBN. Efektivním se ukázalo i upozornění obecních a městských úřadů, které jsou často vydavateli publikací, na povinnost zasílání jednoho výtisku ze zákona.

Nákup

O doplňování dalším výtiskem se stará nákupní komise, sestavená z pracovníků útvarů služeb, kteří znají informační požadavky uživatelů. Dokupuje se především fond studijního charakteru do příruček, ale také ve větší početnosti druhý nebo i další výtisk odborné literatury pro absenční půjčování. Velká většina nákupu je realizována prostřednictvím

knihkupectví v budově, které je zaměřené na společenskovední obory a smluvně poskytuje 10% slevu. Významným nákupem byla sbírka Florianovy knihovny, o němž informujeme na jiném místě výroční zprávy.

Dary

Nabídky přicházejí z rušených knihoven nebo od fyzických osob. Významnými přírůstky, získanými touto cestou, byly knihy od českého velvyslanectví v Londýně a nadace Thysen Stiftung.

Mezinárodní výměna

Počet výměnných partnerských knihoven se omezil na národní a blíže spolupracující knihovny, především ty, které jsou ochotny zasílat knihy podle našeho výběru. Mezi efektivní a dlouhodobé partnery patří British Library v Londýně, Bodleian Library v Oxfordu, Deutsche Bücherei v Lipsku a Kubon & Sagner v Mnichově. Největší je však výměna s knihovnami na Slovensku: Univerzitnou knižnicou, Centrom vedeckotechnických informácií a Slovenskou pedagogickou knižnicou v Bratislavě a Slovenskou národnou knižnicou v Martině. V roce 2002 bylo do fondu MZK zařazeno 800 knih získaných mezinárodní výměnou.

Výstavka nových přírůstků prezentuje na 300 titulů dvakrát týdně

Oddělení doplňování pořádá dvakrát týdně výstavku všech přírůstků pro nákupní komisi, správce příručních knihoven, resp. i pro další zaměstnance knihovny a obratem po zaevidování postupuje knihy ke zpracování do oddělení jmenného popisu. Dodatečně získané druhé výtisky jdou hned do adjustace, a jsou tak bezprostředně k dispozici čtenářům.

Seriálové publikace

Oddělení periodik pracuje formou referentského systému, což znamená, že má na starosti doplňování, evidenci a jmenné zpracování seriálových publikací a také provoz studovny vázaných novin. Do náplně oddělení nepatří jen noviny a časopisy, ale také tzv. nepravá periodika, tedy i ročenky, sborníky apod.

Ročně dochází do MZK téměř čtyři a půl tisíce titulů periodik, která jsou určena k trvalému uchovávání

Přírůstek seriálových publikací byl v roce 2002 v počtu 7 758 jednotek (svazků), z tohoto počtu bylo 2 057 seriálů vycházejících řidčeji než dvakrát v roce. Základem pro získávání nového přírůstku je zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, podle kterého bychom měli získávat úplnou domácí produkci. Naplňování litery tohoto zákona se pochopitelně daří s obtížemi, neboť

evidence o vydavatelské produkci periodik byla zpřístupněna na internetu Ministerstvem kultury ČR až v závěru roku 2002. U periodik má značný význam kontinuita, tedy snaha odebírat kompletní řady. To platí zvláště u zahraničních časopisů.

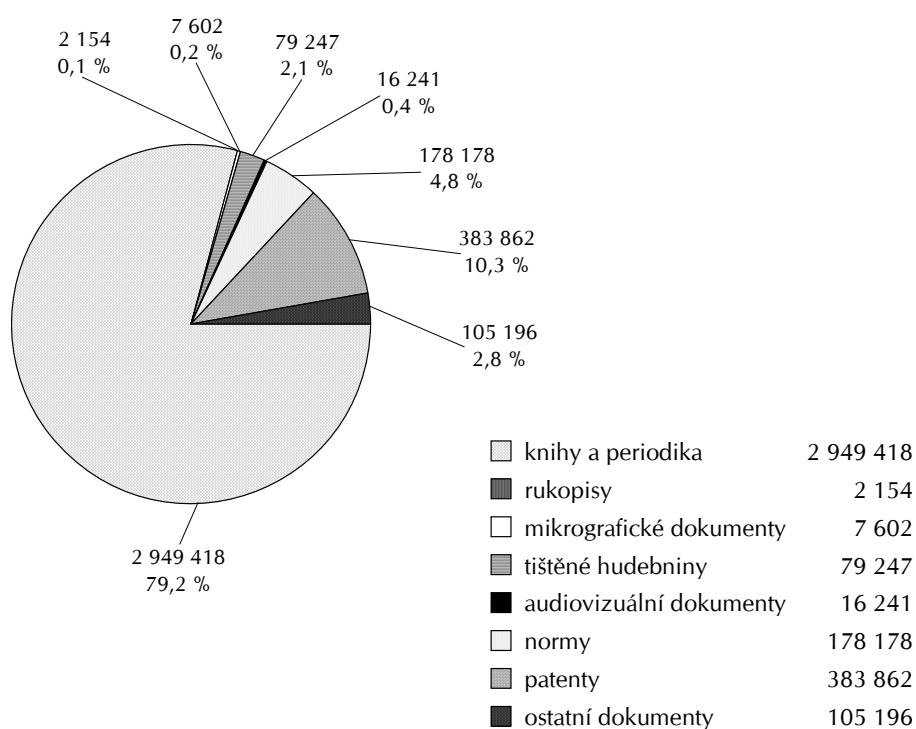
Z celkového počtu 5 191 odebíraných titulů je v každé studovně vystavováno přes tisíc ročníků

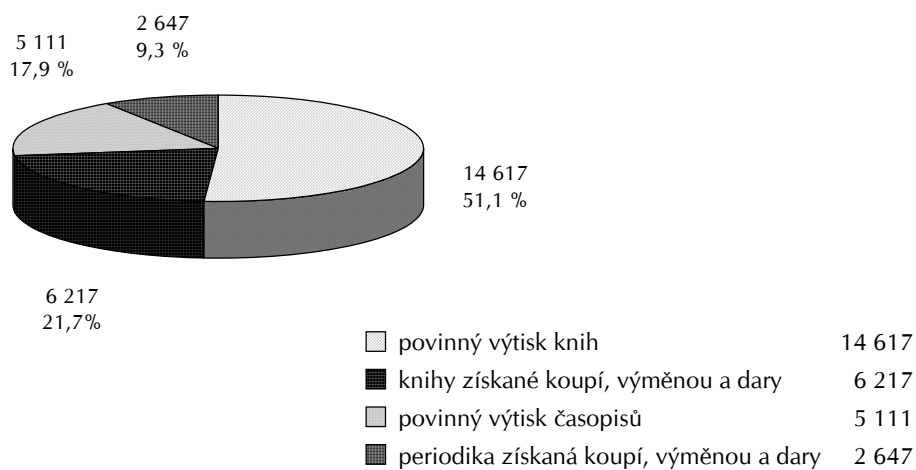
Pro zahraniční trh platí stále skutečnost každoročního zdražování jednotlivých titulů o 5–7 % bez ohledu na růst inflace. Pod tímto tlakem klesal odběr zahraničních periodik v MZK od poloviny sedmdesátých let z 2,5 tis. až na stávajících 844 titulů (včetně slovenských). Díky zapojení do projektů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR se odběr zahraničních periodik v posledním desetiletí ustálil, není však zdaleka optimální, neboť na zajímavé a potřebné nové či další tituly nevybývají potřebné finanční zdroje. Sice knihovna využívá stále více elektronické možnosti pro current contents nebo document delivery služby, ale fyzický počet odebíraných periodik ze zahraničí by bylo zapotřebí ve vyhledávaných oborech navýšit.

Za významný přírůstek je třeba považovat předání sbírek periodik od PhDr. Přemysla Ježka, bibliografa a historika tělovýchovné literatury; v první etapě šlo o sokolské listy a výroční zprávy žup a jednot z celé republiky.

Celkový rozsah knihovního fondu MZK Brno

Přírůstek knihovního fondu v roce 2002

SBÍRKA KNIH JOSEFA FLORIANA

K mimořádným nákupům v roce 2002 patřila knihovna Josefa Floriana, resp. její část, obsahující zejména francouzskou literaturu z přelomu 19. a 20. století. K jejímu nákupu přispěla i sbírka, kterou organizovala Jitka Bednářová z Ústavu české literatury a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Do sbírky přispěli kromě organizátorky milovníci literatury František Derfler z Brna, poslanec Jan Kasal, Olga a Josef Poukarovi z Jihlavy, František Rafaja z Holešova, Jiří a Daniel Reynkovi z Havlíčkova Brodu, Antonín Sum z Prahy, Mojmír Trávníček z Nového Hrozenkova, Společnost Anny Pammrové z Drásova, Ústav české literatury a knihovnictví Filozofické fakulty MU a ze zahraničí Marie-Elizabeth Ducreux a Association Bohemica z Paříže. Prodejní hodnota této sbírky dosud činí 700 tis. Kč, z toho účelový příspěvek ze strany Ministerstva kultury ČR byl dán Moravské zemské knihovně ve výši 477 tis. Kč a ze sbírky organizované Filozofickou fakultou MU bylo knihovně předáno dalších 75 tis. Kč. Nová sbírka dostala v Moravské zemské knihovně lokaci FLO, obsahuje na 500 svazků a je doplněna i o edice, které Josef Florian vydával ve Staré Říši na Moravě.

Náboženský horlivec a vydavatel Josef Florian (9. 2. 1873–9. 12. 1941) je přesně oním typem tvůrce, který se skrývá za své dílo. V případě Florianově přitom jde o dílo velmi rozsáhlé a významné. V období první poloviny dvacátého století jeho prostřednictvím formoval a spoluvytvářel podobu českého katolictví a motivoval jeho sepnutost s mezinárodním kontextem. Syn tesaře (což v souvislosti Florianova dalšího života je téměř předurčením) studoval po absolutoriu na telčské reálce pražskou techniku a filozofickou fakultu. V duchu tehdejších papěžských doporučení adresovaných katolickému duchovenstvu i laikům o nutnosti vzdělávacího a osvětového působení opouští praxi středoškolského profesora v Náchodě a pomáhá Karlu Dostálovi-Lutinovi vydávat časopis Nový život, který byl ústředním orgánem Katolické moderny, a edičně připravuje některé knižní svazky vydávané z iniciativy příslušníků tohoto tvůrčího okruhu. Už v roce 1904 však zakládá vlastní ediční řadu Studium, zaměřenou na vydávání náboženské literatury, především díla Léona Bloye (1846–1917), francouzského náboženského

myslitele a spisovatele. Spis *Zde se vraždí velcí lidé* byl rovněž prvním Florianovým překladem Bloye, vydaným ještě nákladem Nového života v roce 1902.

Je pravděpodobné, že Floriana nasměroval na Bloye Otokar Březina, v jehož dopise Františku Bílkovi z 26. 2. 1901 můžeme číst tuto charakteristiku: „Léon je duch geniální, jeden z největších myslitelů Francie, pamfletist, nespravedlivý, šílený, nesmiřitelný, bičovatel odpůrců svého strašného a nádherného Boha...“ Tato charakteristika, jakoby šitá i na Floriana, současně vysvětluje Florianovu náklonnost k Bloyově dílu. Florian navázal s Bloyem osobní kontakt a v dalších letech se jej snažil i materiálně podporovat, ačkoliv sám se neustále potýkal s finančními problémy. Jakkoliv vysoko byla jeho vydavatelská činnost hodnocena dobovou katolickou inteligencí (například Jaroslav Durych se vyjádřil v tom smyslu, že Florianova činnost ušetřila český katolicismus dlouhého bloudění), neustále při své práci narážel na limity dané finanční nezajištěností svého podnikání. O tom svědčí i soustavné výzvy k abonování a kupování jím vydávaných svazků i hořké povzdechy z jeho osobní korespondence. Z dochovaných materiálů se dozvídáme, že jen zázrakem (díky náhlému daru nebo přátelské půjčce) se někdy podařilo vydat další svazek. Zvláště v této souvislosti je úctyhodný počet svazků, které byly ve Florianových edicích vydány: 405 knih! Vyšly nejenom v řadě Studium, která vznikla v roce 1904, ale především v dalších edičních řadách: *Nova et vetera* (1912–1921) – určené pro vydávání vědecké a teologické literatury, *Kurs* (1912–1946) – přírodovědně a filozoficky zaměřená literatura, *Archy* (1926–1948) – což byly sborníky volných listů, určených ke kompletaci podle potřeb jednotlivých čtenářů, a konečně *Dobré dílo* (1912–1948) – především česká a světová beletrie.

Už v době studia se formuje takzvaný staroříšský okruh autorů a umělců, kteří se spolupodílejí na Florianově ediční činnosti. Bývá k němu přiřazován například básník Otokar Březina, malíř, sochař a grafik František Bílek, malíř Antonín Slavíček, později pak třeba básník Bohuslav Reynek či literární kritik Timotheus Vodička. Na přípravě svazků se podíleli dále Josef Váchal či Jaroslav Durych. K nejbližším spolupracovníkům prvního vydavatelského období patřil Jakub Deml, na nějž bylo i načas (kvůli neshodám s biskupskou konzistoří) vydávání

edice formálně přeneseno. Konec Studia je ale poznamenán právě sporem mezi Florianem a Demlem, kdy se Deml pokoušel ovlivnit profil edice proti Florianovým představám. Edice byla konzervativní konzistoří i přes pokusy o vyjednávání ze strany vydavatelů přeci jen v roce 1911 zakázána. Florian však již po krátkém odmlčení zakládá nové ediční řady s ještě odvážnějšími a rozsáhlejšími plány. Dodnes jsou přitom jejich jednotlivé tituly vysoko ceněny nejenom pro svoji obsahovou závažnost, ale i díky téměř bibliofilskému vydávání omezených nákladů v tiskárnách firem Kryl a Scotti v Novém Jičíně a František Obzina ve Vyškově, jež se postupně za Florianovy technické redakce na jeho tisících vypracovaly a staly se vyhlášenými, takže jsou dodnes vyhledávány sběrateli. Na počátku oné dlouhé řady Florianových knih je jeho překlad Léona Bloye *Knihy a Exegese*, vydaný 16. května 1903.

Zvláštností podnikatelského ducha Florianova bylo i stanovení ceny jednotlivých svazků. Ta totiž nebyla pevná, ale svazky byly rozesílány zdarma, přičemž každý měl za takový dar přispět podle svých možností. Tento systém, důsledně dodržovaný během celé existence Florianových řad, měl za následek neustálé existenční potíže vydavatelství, Florianovy, jeho rodiny a jeho blízkých spolupracovníků. Průvodním projevem bylo například časté střídání tiskařů (u nichž byl vydavatel zadlužen téměř permanentně), materiální strádání jeho rodiny a i stěhování. Se zařatostí sobě vlastní však Florian nepolevil ve své činnosti, která se mu stala posláním, a díky tomu vzniklo – de facto na periferii, tedy v malé obci Stará Říše na Českomoravské vysočině, daleko od všech center a uskupení – významné duchovní centrum, v němž se prolínalo tehdejší katolické myšlení a z něhož se šířilo k těm, kteří byli ochotni naslouchat tomuto vizionářskému náboženskému horlivci.

Florianův vydavatelský odkaz či pokyn byl dodržován i po jeho smrti, když v tradici dále pokračovali jeho synové Metoděj a Michael, a ediční praxi definitivně ukončil až nástup komunistické moci po únoru 1948, resp. totalitní zákon č. 94/1949 Sb., o vydávání a rozšiřování knih.

Vedle vlastní ediční činnosti Josefa Floriana byla vysoce ceněna i jeho knihovna, pro niž byla u Florianů vyhrazena samostatná místnost, jež byla svědectvím širokého zájmu a rozhledu svého majitele. Byla to

právě knihovna, kde byl Florian po svém skonu v prosinci 1941 veřejně vystaven před pohřbem. Knihovna obsahovala několik tisíc svazků, převážně knih, jež Florian získával darem nebo od svých francouzských a německých knihkupců, které sám nakupoval či je dostával od svých přátel. Především obsahovala práce francouzských autorů a řadu výtvarných publikací, dokládající i vývoj knižního umění a ilustrace. Význam knihovny ostatně potvrzuje i skutečnost, že ji Florian označoval za svoji univerzitu.

Moravská zemská knihovna v Brně z iniciativy Ústavu české literatury a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, jmenovitě Jitky Bednářové, se zasadila o vykoupení knihovny Josefa Floriana, která se nikdy nestala předmětem dědictví a teprve před několika lety přišla ke starožitníkovi a poté k pražskému antikváři. Šlo však již jen o pouhé torzo 385 děl v 500 svazcích. I toto torzo má přitom prokazatelně vysokou kulturní hodnotu. Jelikož antikvář dával knihovnu do prodeje postupně, zachovala se ucelená část, kterou můžeme charakterizovat nejen jako typickou pro Florianovu ediční činnost, ale která se z badatelského hlediska jeví jako nejcennější. Převažuje literatura francouzská, z níž polovina vyšla před rokem 1900, druhou část tvoří práce vydané za Florianova života, tedy v první polovině 20. století.

Převážně jde o díla biografická (několikeré zpracování životopisů Johanky z Arcu, Františka z Assisi, Ignáce z Loyoly, Napoleona aj.), literární (soudobá díla Baudelaira, Rabelaise, Verlaine, Villona i práce o nich), historická (vícesvazkové dějiny Francie, Normandie), jazyková (desetisvazkový Godefroyův slovník francouzštiny) a filozofická. Jako publicistovi se Florianovi hodil i *Index librorum prohibitorum*, jehož vydání z roku 1924 také vlastnil. Ke snaze Floriana o vydání bible, k níž však nikdy nenashromáždil potřebný kapitál, svědčí nejen její mnohá vydání dochovaná v knihovně, ale i biblická konkordance. Prvních vydání prací Léona Bloye zde najdeme dvanáct, ale jsou tu také práce o něm, které tvoří i nejnovější přírůstky (15 ročníků časopisu *Cahiers Léon Bloy* z let 1924–1939, *Rouzet: Dans l'ombre de L. Bloy* – 1941, *Inédits de L. Bloy* – 1945, *Gabriel, Léon Bloy* – 1957).

V zakoupené Florianově knihovně se nachází jen jedno české dílo, kterým je vydání *Rukopisu královédvorského* z roku 1886, ilustrované

Josefem Mánesem. Vlastní ediční tvorbu Florianových edic jsme již nezastihli. Je však skutečností, že akviziční politikou tehdejší Zemské a univerzitní knihovny, kodifikovanou od roku 1935 ještě právem na povinný výtisk, se většina titulů staroříšských edic již dříve do Moravské zemské knihovny dostala. Zásahu na tom mají i naši předchůdci Josef Kratochvíl, Bedřich Václavek nebo Jaroslav Hloušek, a to ať již pro svou bohemikální specializaci nebo katolickou orientaci.

Ve vědecké knihovně není obvyklé vytvářet sbírky a dělat tak knihovny v knihovně. Přesto jich v Moravské zemské knihovně několik najdeme. V úplnosti je to knihovna básníka Otokara Březiny. On sice svou závěť knihovnu rozdělil, když odbornou knihovnu odkázal Masarykově univerzitě (Moravská zemská knihovna v té době plnila roli ústřední knihovny univerzity) jako uznání za čestný doktorát, který mu zdejší Filozofická fakulta udělila. Beletrie z knihovny básníka odkázaná jaroměřické škole se však nestala běžnou literaturou pro žáky a škola ji v sedmdesátých letech v celém původním rozsahu do Moravské zemské knihovny předala. Z pozůstalosti Jakuba Demla se dostalo do MZK již jen torzo, a to dodatečně převodem z třebíčského muzea, neboť básník sám její větší část rozdal nebo rozprodal. Podobně se tomu stalo i s Florianovou knihovnou, která až do konce osmdesátých let tvořila ve Staré Říši přirozený celek. Po ukončení vydavatelské činnosti po celých čtyřicet let ztrácela knihovna na významu, jenž pro celou dobu vydavatelství ve Staré Říši měla, i když pro tamější rodáky nebo i badatele byla pojmem. A tak zájem o Florianovu knihovnu se projevil, až už se z valné části rozešla. A nekladme to za vinu rodině, ta chtěla ve vydavatelské tradici Josefa Floriana pokračovat, ale čas tomu nepřál.

Původní návrh Filozofické fakulty na rozdělení zbývajících podstaty Florianovy knihovny do dvou částí, o něž by se Moravská zemská knihovna s Masarykovou univerzitou podělila, se nejevil jako nejvhodnější a do Moravské zemské knihovny bylo soustředěno vše, co v antikvariátech bylo dostupné. V Moravské zemské knihovně tvoří Florianova knihovna ucelenou sbírku pod signaturami 1 102 329–1 102 675, 1 116 007–1 116 047. Knihy zůstaly v původní podobě, v jaké byly ve Staré Říši. Brožované knihy, zvláště ty s dedikací Florianovi nebo jeho rodině, byly uloženy do ekologických krabic. V případě duplikátů, kterých ovšem nebylo mnoho, se k této skutečnosti nepřihlíželo a stejné

publikace dostaly novou signaturu ve Florianově knihovně. Nákupy však dosud nejsou uzavřené, cílem knihovny je zkompletovat ve svých sbírkách všechny edice z vydavatelství Josefa Floriana.

Českomoravská vysočina má své literární osobnosti, mezi nimiž Josef Florian sehrál významnou organizátorskou roli. Byl to typ horáckého písmáka, který propadl knižní kultuře a svým dílem v ní zanechal průkopnickou stopu. O tom svědčí i jeho knihovna, která rostla nákupem i dary a dosáhla obdivuhodného rozsahu. O českém národě platí, že každá rodina má doma knihovnu. Tento, ve srovnání s jinými zeměmi, charakteristický stav má své kořeny v takových osobnostech, k nimž patřil i Florian.

Florianovo dílo má řadu zájemců i autorů, kteří se jím zabývali. Příběh z jeho života poutavě napsal knihovník Kanceláře prezidenta republiky Andrej Stankovič (*Okradli chudého*. Olomouc 1998). Z autorů obsáhlejších studií pak jmenujme Hanu Orlíčkovou (*Osobnost Josefa Floriana a bibliografie vydavatelství Stará Říše*. SPFFBU D 19, 1972), Josefa Hradce (*Křesťanská univerzita Josefa Floriana*. Střední Evropa, 6–7, 1990 a 1991) nebo Marka Čermáka (*Vydavatelství Josefa Floriana ve Staré Říši*. Vlastivědný sborník Vysočiny, VS, 11, 1998). Rozprodeji Florianovy knihovny věnovaly pozornost Jihlavské listy (od 2. dubna 2002) a Josef Mlejnek v článku *Knihovna Josefa Floriana – kde se stala chyba?* (Proglas, 2002, č. 4, s. 44).

KONCEPCE KNIHOVNICTVÍ JIHOMORAVSKÉHO KRAJE

Moravská zemská knihovna v Brně plní ze zákona č. 257/2001 Sb. (knihovní zákon) od 1. 1. 2002 funkci krajské knihovny Jihomoravského kraje pro regiony Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo. Přebírá (a prohlubuje) úkoly, které jí z této funkce vyplývají a které ve vztahu k veřejným knihovnám je povinna zajišťovat a garantovat. Při zpracování úkolů na období 2003–2005 vycházíme z analýz situací v jednotlivých okresech i celém kraji a ze zkušeností z výkonu regionálních funkcí v letech 2001–2002.

1. Moravská zemská knihovna v Brně (z pohledu regionálních funkcí)

Moravská zemská knihovna v Brně je ústřední knihovnou regionu jižní Moravy, univerzální vědeckou knihovnou, kulturním a odborným zařízením. Od 2. dubna 2001 poskytuje služby uživatelům v moderní nové budově.

MZK plní funkci krajské knihovny Jihomoravského kraje.

Rozsah regionálních funkcí krajské knihovny

1.1. Konzultační a poradenská činnost

- ~ Konzultace a poradenství pro knihovny všech typů
- ~ Odborná pomoc při zavádění nových typů služeb
- ~ Odborná pomoc při zavádění a využívání, popř. budování informačních technologií

1.2. Práce odborných sekcí

- ~ Sekce pracovníků služeb
- ~ Sekce pracovníků oddělení doplňování a zpracování knihovních fondů
- ~ Klub dětských knihoven

1.3. Porady

- ~ Porady ředitelů pověřených knihoven třikrát až čtyřikrát ročně (dle aktuální situace)
- ~ Koordinační porada profesionálních knihoven kraje jedenkrát ročně (19. 11. 2002)
- ~ Přímé kontakty s neprofesionálními knihovnami na úrovni okresů (zástupci krajské knihovny se těchto aktivit účastní)

1.4. Zpracovávání koncepčních, analytických, strategických materiálů

- ~ Krajská knihovna bude dále systematicky shromažďovat podklady od veřejných knihoven JMK, na jejich základě i na podkladě přímého jednání s řediteli a vedoucími knihoven bude nadále zpracovávat koncepční materiály
- ~ Krajská knihovna bude koordinovat a iniciovat zpracovávání projektů a zajišťovat možnosti vícezdrojového financování knihovnictví kraje

1.5. Vzdělávání

- ~ Garance vzdělávání na úrovni celého kraje
- ~ Krajská knihovna jako garant vzdělávání knihovníků JMK připraví ve spolupráci s řediteli pověřených knihoven samostatnou koncepci vzdělávání v JMK (jako součást strategického materiálu Rozvoj knihovnictví JMK v letech 2003–2005)

Regionální výukové centrum

- ~ Odborné kurzy, semináře, mezikrajové semináře
- ~ Seminář Asistenční služba knihovníka při práci nevidomého a zrakově postiženého klienta v knihovně (JMK a kraj Vysočina, 11.–12. 6. 2002)
- ~ Kurz Mezilidská komunikace (duben–květen 2002)
- ~ Seminář Služby informačního centra školy – spolupráce veřejných knihoven se školami (Městská knihovna Jihlava, 4.–5. 6. 2002)
- ~ Konference Informační gramotnost – vědomosti a dovednosti pro život (27. 11. 2002)
- ~ Seminář Nové trendy ve věcné katalogizaci (30. 9. 2002)
- ~ Kurz se specializací na práci studijních a informačních center škol (říjen 2002, akreditace)

- ~ Rekvalifikační knihovnický kurz (akreditace)

Podrobně viz hodnocení činnosti za rok 2001 a 2002. Uvádíme jako příklad typů akcí připravovaných a nabízených knihovnám.

Počítačová učebna

- ~ Učebna byla vybudována a začala pracovat 3. 4. 2001
- ~ V roce 2001 na základě grantu Ministerstva kultury ČR zajistila 443 výukových hodin pro knihovníky veřejných knihoven v kurzech Základy práce s informačními a komunikačními technologiemi
- ~ V roce 2002 na základě požadavků z knihoven zajišťovala tyto kurzy v obdobném rozsahu – 425 hodin
- ~ Učebna je postupně dovybavována potřebnou technikou a umožňuje organizování náročnějších kurzů a prezentací, výuku pracovníků MZK a seznamování knihovníků s nejmodernějšími informačními databázemi
- ~ Její využití je zajištěno na základě požadavků z knihoven a dle nich bude i v dalších letech upravován a pozměňován její program, kvalitní tým lektorů má MZK k dispozici

Moravská zemská knihovna svou činností i rozsahem zajišťovaných vzdělávacích aktivit podporuje a pomáhá pověřeným knihovnám zajišťovat standard pro vzdělávání profesionálních (30–35 hodin ročně) i neprofesionálních (10–15 hodin ročně) knihovníků.

1.6. Informační fondy

- ~ Výměnné soubory – tuto regionální funkci MZK delegovala na pověřené knihovny. Odborně garantuje a koordinuje, zajišťuje finanční prostředky a jejich efektivní využití

- ~ Aktualizace, evidence a revize knihovních fondů – probíhá ve všech knihovnách kraje v souladu s ustanoveními a prováděcí vyhláškou zákona č. 257/2001 Sb. Krajská knihovna odborně zajišťuje realizaci v knihovnách kraje, poskytuje odborné poradenství a přímou pomoc na vyžádání, zabezpečuje řešení odborných problémů (práce odborné sekce knihovních fondů) a zajišťuje vzdělávání formou seminářů a inovačních kurzů seznamující odborné pracovníky veřejných knihoven kraje se standardy vztahujícími se ke zpracování a využívání knihovních fondů

1.7. Regionální literatura

- ~ MZK je příjemcem povinného výtisku
- ~ Poskytuje meziknihovní služby v plném rozsahu (výpůjční, reprografické služby)
- ~ Vytváří a podílí se na vytváření regionálních databází v moravském i celorepublikovém rozsahu a poskytuje jejich tištěné i elektronické výstupy

1.8. Statistické výkaznictví

- ~ Sumarizuje výkazy z okresů za celý kraj
- ~ Zpracovává výstup ve formě ročenky (hodnotící a srovnávací tabulky, komentář a rozbor, materiál pro vnitřní práci knihoven)
- ~ Na základě výsledků a srovnání s předchozími roky navrhuje opatření pro zkvalitnění práce knihoven v JMK

Moravské zemské knihovně vyplývají z funkce krajské knihovny následující úkoly:

- ~ zpracování žádosti o poskytnutí státní dotace na výkon regionálních funkcí knihoven v JMK – každoročně do 30. 10.,
- ~ zveřejnění roční zprávy o výkonu regionálních funkcí na webové stránce Moravské zemské knihovny v Brně,

- ~ zpracování zprávy o výkonu regionálních funkcí v JMK pro Ministerstvo kultury ČR a Národní knihovnu ČR každoročně do 31. 8. a 15. 3. následujícího kalendářního roku,
- ~ sestavení a předložení vyúčtování státní dotace poskytnuté MZK Brno Ministerstvem kultury ČR na výkon regionálních funkcí včetně požadovaných dokladů každoročně do 31. 1. následujícího kalendářního roku,
- ~ poskytování informací pověřeným knihovnám či provozovatelům pověřených knihoven o požadavcích Ministerstva kultury ČR a Národní knihovny ČR na vedení ekonomické či odborné knihovnické agendy spojené s výkonem regionálních funkcí,
- ~ prezentace výkonu regionálních funkcí na webových stránkách Moravské zemské knihovny v Brně.

2. Knihovnictví JMK v letech 2001–2002

Síť knihoven

V roce 2001 patřilo do sítě veřejných knihoven Jihomoravského kraje celkem 757 knihoven včetně Moravské zemské knihovny. Z tohoto počtu bylo 644 samostatných knihoven. K nim bylo připojeno 113 poboček. Profesionální knihovny, kterých bylo 80, představovaly 10,5 % celkového počtu veřejných knihoven kraje. Největší počet profesionálních knihoven měl okres Brno-venkov, největší počet knihoven s neprofesionálním knihovníkem okres Znojmo. Podle typů knihoven byla součástí sítě veřejných knihoven jedna vědecká knihovna – Moravská zemská knihovna v Brně (zřizovatelem bylo nadále Ministerstvo kultury ČR), jedna vybraná městská knihovna – Knihovna Jiřího Mahena (zřizovatelem bylo statutární město Brno), tři knihovny – Okresní knihovnu Brno-venkov, Okresní knihovnu Hodonín a Knihovnu Karla Dvořáčka ve Vyškově – i v roce 2001 zřizoval příslušný okresní úřad. Ostatní knihovny s profesionálními pracovníky v počtu 72 byly knihovnickými zařízeními měst a obcí. 564 bylo místních knihoven s neprofesionálním knihovníkem zřizovaných obcemi kraje. Regionální funkci

vykonávalo v roce 2001 sedm profesionálních knihoven (tři městské knihovny v okresním městě, dvě okresní, jedna vědecká, jedna vybraná městská knihovna) a 20 profesionálních knihoven uvedlo výkon střediskové funkce. Vzhledem k novému územnímu uspořádání (vznik většího počtu krajů) změnilo příslušnost k bývalému Jihomoravskému kraji 816 veřejných knihoven, to je přibližně 52 %.

Knihovní fondy

Veřejné knihovny Jihomoravského kraje měly v roce 2001 ve svých fondech 4 818 994 knihovních jednotek, včetně Moravské zemské knihovny v Brně pak 8 507 787 jednotek. Obvyklými způsoby doplňování získaly v roce 2001 celkem 115 024 svazků, úbytek ve svazcích byl bez Moravské zemské knihovny 126 079 svazků. Přírůstek svazků byl v roce 2001 na jednu knihovnu 152,1 svazků, počet svazků na jednoho obyvatele pak 4,2. U okresních knihoven to bylo 3,7 svazků na obyvatele, 4,9 u městských knihoven v okresních městech, 2,1 u vybrané městské knihovny, u ostatních knihoven s profesionálními pracovníky 5,2 a u místních lidových knihoven 5,6. Návštěvníci mohli využívat 5 342 exemplářů titulů periodik. Na nákup knihovního fondu vynaložily profesionální knihovny bez Moravské zemské knihovny celkem 14 502 731 Kč.

Čtenáři

V roce 2001 se zaregistrovalo ve veřejných knihovnách Jihomoravského kraje celkem 148 748 čtenářů, to je o 2 580 méně než v předchozím roce. Kromě veřejných knihoven okresu Blansko uvedly knihovny ostatních okresů pokles v tomto statistikou sledovaném údaji. Také počet čtenářů ve věku do 15 let byl nižší než v roce 2000, a to o 1 586. Nepatrný nárůst ve čtenářích této věkové kategorie má pouze okres Brno-město. Zvýšilo se procento čtenářů z počtu obyvatel z 13,3 % na 13,9 % v roce 2001. Pod tímto krajským průměrem jsou veřejné knihovny okresu Brno-město, Brno-venkov a Břeclav. Snížilo se procento čtenářů do 15 let z celkového počtu čtenářů z 32,0 % na 31,5 % v roce 2001. Krajského průměru v tomto ukazateli nedosáhly veřejné

knihovny okresu Blansko, Brno-město a Vyškov. Návštěvníci knihoven využívali knihovnické a informační služby méně než v roce 2000 bez ohledu na to, zda jde o síť veřejných knihoven či jen profesionální a neprofesionální knihovny.

Výpůjčky

Veřejné knihovny Jihomoravského kraje kromě Moravské zemské knihovny zapůjčily v roce 2001 ze svých fondů celkem 6 838 702 knihovních jednotek. Je to o 174 567 knihovních jednotek méně než v roce 2000. Poklesly číselné výkony ve výpůjčkách u všech druhů literatury sledovaných statistikou, v profesionálních i neprofesionálních knihovnách. Totéž můžeme konstatovat o výpůjčkách periodik v síti veřejných knihoven, v profesionálních i neprofesionálních knihovnách. Přestože poklesly výpůjčky periodik, zvýšilo se jejich procento v celkovém počtu výpůjček v kraji jako celku a v profesionálních knihovnách. O 0,8 % se snížilo procento výpůjček periodik v neprofesionálních knihovnách. Průměr Jihomoravského kraje v roce 2000 a 2001 v obratu knihovního fondu ve veřejných knihovnách jako celku zůstává 1,4. Obrat knihovního fondu se snížil o 0,1 v profesionálních knihovnách, u neprofesionálních knihoven se zvýšil asi o 0,06. V obratu knihovního fondu jsou pod krajským průměrem veřejné knihovny okresu Blansko, Brno-venkov, Břeclav, Vyškov a Znojmo. Počet výpůjček na jednoho obyvatele poklesl v porovnání s rokem 2000 o 0,1 v síti veřejných knihoven, v profesionálních i neprofesionálních knihovnách. Krajský průměr v tomto ukazateli je 6,0. Pod tímto průměrem jsou knihovny okresu Blansko, Vyškov a Znojmo.

Ostatní údaje

Z číselných údajů o meziknihovní výpůjční službě na národní úrovni lze vyvodit, že převládají výpůjčky originálů děl nad jejich kopiemi. Na mezinárodní úrovni ze zaslaných požadavků jiným knihovnám bylo 3 161 kladně vyřízených požadavků, z nichž bylo 2 200 výpůjček realizovaných kopiemi, to je 69,5 %. Nelze také přehlédnout číselný nárůst počtu počítačů pro uživatele ve srovnání s rokem 2000.

Počet počítačů pro uživatele se zvýšil o 190, přitom v okresních knihovnách o 5 počítačů, v městských knihovnách v okresních městech o 16, ve vybrané MěK o 24, v ostatních knihovnách s profesionálními pracovníky o 69 a v neprofesionálních knihovnách o 76 počítačů. Z počtu 327 počítačů pro uživatele bylo 211 připojeno na internet; v roce 2000 bylo na internet připojeno 73 z celkového počtu 137 uživatelských počítačů.

Cíle regionálních funkcí v roce 2002

Cíle závisely na výkonu regionálních funkcí pověřených knihoven v předchozích letech a na státní finanční dotaci:

- ~ pokračování ve vykonávání regionálních služeb při prohloubení kvality jednotlivých odborných činností a zvýšení počtu knihoven, které je budou přijímat (MěK ve Znojmě),
- ~ vykonávání odborných činností zařazených do regionálních funkcí v plném rozsahu a obsahu pro co největší počet knihoven v regionu (MěK v Blansku, MěK v Břeclavi),
- ~ pokračování ve vykonávání regionální funkce při zlepšení její kvantity a kvality (KJM v Brně).

Pověřené knihovny se soustředily v praktickém provádění regionálních funkcí na odborné činnosti, jejichž zajištění je dáno zákonem č. 257/2001 Sb., a to statistiku knihovnických činností, konzultační a poradenskou činnost. Výjezdy do knihoven realizovaly na základě potřeby až po obdržení státní dotace. V prvním pololetí roku 2002 knihovny také zpracovávaly nové dokumenty spojené s výkonem regionálních funkcí – vzorové dokumenty pro knihovny (vzory zřizovacích listin, knihovních řádů, žádosti o evidenci knihoven, směrnice pro ochranu osobních údajů včetně vzoru nových přihlášek, projekty pro VISK3, plány, nabídky služeb pro knihovny atd.). Ve druhém pololetí se plně realizovala přímá pomoc v knihovnách, distribuce výměnných souborů a plnění všech regionálních funkcí v plném rozsahu.

VĚDA A VÝZKUM

Programy Ministerstva kultury ČR – Odbor umění a knihoven

Veřejné informační sítě knihoven (VISK) v roce 2002

VISK 2

Mimoškolní vzdělávání knihovníků Jihomoravského kraje

řešitelka Mgr. Jana Nejezchlebová

MZK pokračovala v roce 2002 v organizování základních kurzů práce s informačními a komunikačními technologiemi (ICT). V nabídce bylo všech sedm modulů podle ECDL, všechny v rozsahu 20 vyučovací hodiny, s výjimkou kurzu Základy informačních technologií. Na závěr každého kurzu zpracovávali účastníci test a na vyžádání bylo absolventům kurzu vydáváno osvědčení.

Celkem bylo v roce 2002 realizováno 22 kurzů v rozsahu 425 vyučovací hodiny, kterých se zúčastnilo 305 posluchačů.

VISK 5

Retrospektivní konverze Generálního katalogu MZK

řešitel Ing. Petr Žabička

Cílem projektu je převod nejvýznamnější části dosud retrokonverzně nikde v ČR nezpracovaných záznamů z generálních katalogů Moravské zemské knihovny do strukturované textové podoby (formát UNIMARC), která umožní plné otevření důležité části fondů MZK místním i vzdáleným uživatelům podle mnoha různých hledisek. Tento projekt navazuje na loňský projekt „Retrospektivní konverze generálních katalogů Národní knihovny České republiky“. Předmětem projektu bylo prohledat katalogy a doplnit databázi České národní bibliografie 20. století o záznamy zde neuvedené.

Pro projekt byla vytvořena porovnávací databáze sloučením báze NKP a MZK. Byly zdigitalizovány všechny lokační knihy – 23 kusů, což

usnadnilo pracovníkům ověřování a doplňování záznamů. Tak byly vytříděny tituly tiskové produkce vydané v ČR, které jsou pouze v knihovních fondech MZK. Po ověření 2 314 159 katalogizačních lístků bylo retrokonverzí zpracováno 44 824 záznamů.

VISK 6

Geografica Bohemica

řešitel PhDr. Jaroslav Vobr

V roce 2002 přistoupila Moravská zemská knihovna v Brně v rámci podprogramu VISK 6 – Memoriae Mundi Series Bohemica k digitální prezentaci bohemikální části rozsáhlé mapové sbírky B. P. Molla.

Sbírka se zachovala v původním uspořádání, které ji po několikerém rozšíření dal na konci 18. století její zakladatel Bernard Pavel Moll. Sbírka obsahuje přibližně 12 000 map, plánů, vedut, prospektů a rytin. Je sestavena asi na 8 500 arších formátu 66×58 cm a je rozdělena do 65 regionálních dílů dvou velikých souborů pokrývajících celý prostor střední a jižní Evropy – Rakouského a Německého atlasu.

Moravská zemská knihovna se rozhodla přikročit k digitalizaci části Země koruny české. Zabírají ve sbírce XX.–XXIII. díl Rakouského atlasu. Čechy zabírají dva první díly (188, resp. 118 listů), Morava a Slezsko dva následující (96, resp. 125 listů). To je celkem 527 listů. Vzhledem k velikosti map, a tím velké náročnosti, se podařilo v tomto roce nasnímat 111 listů.

VISK 7

Zpřístupňování mikrosnímkovaných časopisů uživatelům

řešitelka Mgr. Radka Chlupová

Cílem projektu je ochranné mikrosnímkování. Hlavní důvod mikrosnímkování spočívá v uchování historických fondů a zároveň v možnosti zpřístupnit čtenářům zejména novinové a časopisecké tituly, u kterých je vysoká frekvence výpůjček a které neustálou manipulací velmi trpí. Mikrofilm má také nezastupitelnou funkci v oblasti archivace dokumentů, v prostoru na uskladnění a manipulaci.

Úkolem projektu v roce 2002 bylo nasnímat deset titulů – Host, Horizont, Kratochvilník, Moravsko-slezská revue, Moravsko-slezské listy, Pásmo, Povídatel, Veselé listy, Telehor a Tagesbote. Ve třech kopiích – archivní, matriční a uživatelské – bylo vytvořeno 219 filmů, přes 76 tis. políček.

Díky finanční dotaci byl zakoupen další čtecí přístroj na mikrofilmy.

VISK 8B

Zvýšení nabídky zdrojů Jednotné informační brány v MZK Brno

řešitelka Mgr. Petra Žabičková

Základním cílem tohoto projektu bylo rozšířit nabídku Jednotné informační brány o hodnotné informační zdroje budované v Moravské zemské knihovně a zkvalitnit přístup ke zdrojům JIB uživatelům MZK.

Byly zpřístupněny další databáze MZK přes protokol Z39.50: databáze Rakouské, Německé a Anglické knihovny a také periodické báze PER a ZPB. Díky zpřístupnění všechází vytvářených v MZK byla výrazně rozšířena nabídka informačních zdrojů MZK dostupných prostřednictvím JIB. Zároveň byl uživatelům MZK umožněn přístup do všech významných zdrojů registrovaných v Jednotné informační bráně.

VISK 9

Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit 2002

společný projekt s Národní knihovnou ČR – řešitel PhDr. Zdeněk Bartl, za MZK Ing. Petr Žabička

Základním cílem projektu bylo vytvořit infrastrukturu pro kooperativní tvorbu, využívání a sdílení souborů národních autorit mezi NK ČR a MZK Brno.

Bylo vyzkoušeno online připojení vzdálené autoritní báze. Báze národních autorit byla rozšířena o záznamy autorů z oblasti pedagogiky z kartotéky MZK a do báze národních autorit byly vloženy i některé autoritní záznamy vytvořené v MZK v letech 1993–2001 v ALEPHu 300. Bylo dosaženo výrazného pokroku v napojování bibliografických záznamů MZK na záznamy národních autorit osobních i korporáčních.

Věda a výzkum v roce 2002

VaV 2000–2004

Digitalizace nejvzácnějších rukopisů z fondů MZK

řešitel PhDr. Jaroslav Vobr

V rámci pětiletého programu „Memoriae Mundi Series Bohemica“ se pokračovalo se záměrem postupného vytváření digitálních kopií nejvzácnějších středověkých bohemikálních rukopisů vybraných institucí České republiky. Soubor 28 titulů vybraných k digitalizaci v MZK lze přiřadit k vrcholům středověkého umění u nás.

Přehled vybraných titulů pro rok 2002:

- ~ Mn 18 – Jan Milíč z Kroměříže: Postilla super Quadragesimam. Papírový rukopis z roku 1386. Nejstarší datovaný rukopis díla tohoto Husova předchůdce.
- ~ Mn 26 – Český Nový zákon „tetovský“. Pergamenový rukopis z 15. století s četnými přípisky a provenienčními záznamy.
- ~ Mn 36 – Ctibor z Cimburka a Tovačova: Kniha tovačovská. Papírový rukopis ze 16. století. Základní právní pramen moravský.
- ~ R 387 – Benediktinský breviář, pars aestivalis. Pergamenový rukopis z poloviny 12. století. Nejstarší benediktinský breviář v České republice. Muzikologický unikát.
- ~ R 637 – Lekcionář. Pergamenový rukopis z druhé poloviny 11. století, patrně z rajhradského skriptoria.

Rukopisy byly zdigitalizovány firmou Albertina icome Praha. AiP používá standardizovaná, mezinárodně uznávaná pravidla tvorby SGML dokumentů s využitím základních definic HTML. Výsledné CD-ROMy jsou ve dvou kvalitách (Excellent Quality a User Quality), umožňují jednoduché zpřístupnění a lze je prostřednictvím sítě internet prezentovat v mezinárodním měřítku.

VaV 2000–2004

Zpřístupnění fondů velkých českých knihoven: MZK v Brně

řešitelka Mgr. Marie Valešová

Předmětem probíhajícího projektu je zpětná konverze knihovního fondu Pedagogické knihovny MZK, která se specializovala především na vědní obory pedagogika a psychologie včetně příbuzných vědních disciplín. Tato knihovna sloužila již od svého vzniku jako knihovna pro studenty pedagogických a psychologických oborů a také pro další vzdělávání pedagogů. Její fond dosáhl více než 325 000 svazků. Prvním cílem bylo naskenování jmenného služebního katalogu do roku 1994 včetně a jeho zveřejnění. Druhým cílem je doplnění české knižní produkce o ty záznamy, které nebyly zahrnuty do souborného katalogu, ale jsou obsaženy v katalozích MZK.

V roce 2002 byly vytříděny tituly české produkce vydané v ČR v letech 1901–1985 z generálního jmenného katalogu služebního – katalog I. Po ověření 211 zásuvek katalogu PK Z1, to znamená 215 246 katalogizačních lístků v katalogu Národní knihovny ČR, bylo retrokonverzí zpracováno 11 894 knihovních jednotek.

VaV 2001–2002

Postupná retrospektivní konverze katalogu fondu starých tisků MZK v Brně do digitální podoby ve formátu UNIMARC

řešitel PhDr. Jaroslav Vobr

Při zpracovávání projektu byly sledovány dva základní cíle. Zpřístupnit elektronickou cestou výběr nejvýznamnějších stran z publikace, jež přinese badateli základní informaci o díle (titulní list, explicit, příp. obsah), a zachytit jedinečné identifikační údaje (záznamy o vlastnictví, marginálie apod.).

Ke každému zpracovanému dokumentu je pořízen jeden nebo více snímků. Vždy se pořizuje snímek titulního listu, dále pak titulní listy přívazků, frontispisy, určení provenience, přílohy, vazba a případně další důležité části dokumentu. Snímky jsou snímány do formátu tiff a archivovány v plnobarevném formátu jpg v nejvyšším dosažitelném rozlišení s minimálními dodatečnými úpravami (typicky jen oříznutí).

Projekt vyřešil celou problematiku získávání, prezentace a dlouhodobého uchovávání digitálních dokumentů s využitím knihovního systému ALEPH 500 jako nástroje zpřístupnění vzniklé digitální knihovny. Vytvořený systém umožňuje snadné začlenění do pracovních procesů MZK a je otevřený dalšímu rozvoji. Maximálně využívá dostupných nástrojů, a otevírá tak cestu dalšímu rozvoji digitální knihovny MZK.

VaV 2001–2002

Knížní fondy – mikroklima a způsoby jeho ovlivňování v depozitářích
řešitel Svatopluk Ryška

Předmětem projektu je sledování veškerých změn mikroklimatu ve skladišti a trezoru starých tisků v nové budově, při stěhování a možnost operativně reagovat na změny.

Na základě zkušeností získaných v roce 2001 (měření, stěrů a stavu spadů) byl připraven postup při nastěhování starých tisků z mimo-brněnského depozitáře v Žerůtkách. Stěhování probíhalo od března do listopadu po jednotlivých specifických fondech. Byl vytvořen dočasný mezisklad, kde byly knihy očištěny a zjištěn jejich aktuální stav. Následovalo vytemperování do podmínek nového depozitáře a převezení na nové definitivní místo. Dále byl vyhodnocován stav prostorových měřičů teploty a vlhkosti a porovnáván s měřicími čidly umístěnými v klimatizačním systému, neboť byly mezi nimi zjištěny rozdílné hodnoty.

Ukázalo se, že sledování jednotlivých ukazatelů bylo přínosem při ochraně fondu starých tisků a postupné aktualizování následných kroků bylo ku prospěchu stěhovaného fondu.

Česká knihovna

řešitelka Dana Perstická

Ve 4. ročníku projektu bylo zapojeno 682 profesionálních veřejných knihoven a deset veřejně přístupných vysokoškolských knihoven literárního zaměření. Jde zatím o největší účast, ve srovnání s rokem 2001 se počet knihoven zvýšil o 50. MZK prostřednictvím Technického ústředí knihoven rozeslala nabídkový seznam s anotacemi, sestavený ze

131 titulů původní české literární tvorby, které z nabídky 35 nakladatelství vybrala literární rada Ministerstva kultury ČR. Na základě finančního limitu 3 200 Kč na jednu knihovnu bylo objednáno 14 512 publikací za 2 168 tis. Kč.

Projekt je zúčastněnými knihovnami přijímán s dobrými ohlasy. Má však i svá negativa. Ta spočívají v pozdním vydáváním titulů některými nakladatelstvími.

Grantová agentura ČR

GAČR 2001–2003

Noviny a časopisy České republiky 1650–2000

řešitel doc. PhDr. Jaromír Kubíček, CSc.

Rok 2002 byl pro řešení projektu rozhodujícím a představoval soustředění prací na vytváření báze dat o novinách a časopisech vydávaných na území České republiky.

Práce spočívaly zejména v převádění záznamů z katalogů knihoven do strojově čitelné podoby. Soubor, v němž z roku 2001 byly uvedeny katalogy Národní knihovny ČR a Knihovny Národního muzea, byl doplněn o přepis katalogů Moravské zemské knihovny v Brně, Státní pedagogické knihovny Komenského v Praze, Státní technické knihovny v Praze, Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, Středočeské vědecké knihovny v Kladně. V současné době obsahuje databáze 23 000 titulů periodik, když signatury z různých knihoven jsou zachycovány pod stejný záznam.

Kromě přepisu záznamů katalogů knihoven se do databáze uvádějí údaje z úřední evidence Policejního ředitelství v Praze, podle níž se jednak evidence doplňuje u stávajících záznamů a z 20 % jde o nové záznamy o těch periodikách, která dosud nejsou podchycena z fondů excerpovaných knihoven.

Výsledky jsou zpřístupněny na webových stránkách Moravské zemské knihovny – <http://www.mzk.cz>. Databáze takto vytvářeného souboru periodik není chronologicky ani věcně omezená.

Programy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Informační zdroje pro výzkum a vývoj (LI 2000–2003)

LI00047

Firemní a obchodní informace

řešitelka PhDr. Martina Machátová

Tento projekt spočívá v získání nových periodik a databází z oblasti ochrany průmyslového vlastnictví, standardizace a obchodu. Navazuje na dosavadní mnohaletou práci s normami, patenty a firemní literaturou v Moravské zemské knihovně. Rozšířením informačních zdrojů sleduje MZK dva základní cíle – podpořit aplikovaný výzkum a zvýšit povědomí o důležitosti ochrany průmyslového vlastnictví a standardizace především v podnikové sféře. V nové budově MZK je vybudována studovna firemních a obchodních informací, kde uživatelé najdou na jednom místě soustředěny všechny odpovídající informační zdroje v tištěné i elektronické podobě a mohou vše konzultovat se specialistou. Tím se přispívá ke zkvalitnění služeb čtenářům.

LI00048

Databáze JADE

řešitelka RNDr. Blanka Sapáková

Projekt zajišťuje přístup do interdisciplinární bibliografické databáze JADE, která zahrnuje přes 50 tis. titulů seriálů, a do databáze článků z 15 tis. německých a anglických časopisů s více než 24 mil. článků. Databáze JADE je doplňována ze čtyř zdrojů: z British Library, Periodical Contents Index, mezinárodní bibliografie časopisů a nakladatelství Elsevier a Springer. JADE byla do roku 2002 zpřístupněna prostřednictvím document delivery JASON v Univerzitní knihovně v německém Bielefeldu. Výsledky projektu jsou hojně využívány MMVS, a to i dalšími knihovnami ČR.

LI00049

Informační centrum pro analytickou chemii

řešitelka Mgr. Hana Rabušicová

Projekt zajistil vytvoření informačního centra pro analytickou chemii. Soubor 19 zahraničních periodik umožňuje sledovat v dostatečné šíři vybraný obor. Projekt vznikl na základě požadavků odborné veřejnosti. Je spojen jednak s průmyslem v regionu a zejména s výzkumnými pracovišti na fakultách brněnských vysokých škol a ústavech Akademie věd ČR.

Vznik informačních center odpovídá trendům ve vědě a technice obecně a otevřené Informační centrum pro analytickou chemii MZK respektuje významnou tradici analytické chemie v Brně.

LI01018

Informační zdroje pro STM a nástroje pro jejich zpřístupňování

(STM = Science, Technology, Medicine)

společný projekt se Státní technickou knihovnou – řešitel Ing. Martin Svoboda, za MZK Ing. Petr Žabička

Výsledkem projektu bude vybudování jednotné terciální databáze zdrojů informací dostupných v ČR pro oblast STM s možností rozšíření i na další zdroje ve světě z této oblasti. Projekt volně navazuje na projekt LI200028 „Multifunkční centrum Virtuální polytechnické knihovny jako zdroj informací a služeb pro oblast technických a aplikovaných přírodních věd“.

V rámci projektu získala MZK přístup k produktu METALIB, provozovanému v rámci projektu NK ČR a UK Praha „Jednotná informační brána“ a pět licencí Z39.50.

ČINNOST PODLE ÚTVARŮ

1. Útvar ředitele

Organizováním pravidelných porad vedení a kolegia byly vytvářeny podmínky pro činnost knihovny. K tomu přispělo i zpracování a vydání nové řady interních směrnic, které se vztahují k těmto právním nebo ekonomickým činnostem knihovny:

- ~ **1/2002**
Doplňování a zpracování knihovního fondu
- ~ **2/2001**
Zásady provozu budovy
- ~ **3/2001**
Požární poplachové směrnice
- ~ **4/2001**
Uzavírání pracovišť MZK
- ~ **5/2002**
Sestavování plánů hlavních úkolů a zpráv o jejich plnění
- ~ **6/2002**
Zařazování čtenářů do čtenářských skupin a diferenciací poskytovaných služeb
- ~ **7/2002**
Výpůjčky pracovníků MZK
- ~ **8/2002**
Vyřizování ztrát zaviněných čtenáři
- ~ **9/2002**
Zásady pro účetnictví v příjmech od čtenářů (zákazníků)
- ~ **10/2002**
Postup při uzavírání dohod o pracovní činnosti a o provedení práce v MZK

- ~ **11/2002**
Postup při používání služebních vozidel
- ~ **12/2002**
Pružná pracovní doba
- ~ **13/2002**
Systém zpracování účetnictví
- ~ **14/2002**
Investiční majetek a jeho evidence
Oceňování investičního majetku
Odpisový plán
- ~ **15/2002**
Příruční knihovny v MZK
- ~ **16/2002**
Zajišťování jednotného systému bezpečnosti a ochrany zdraví
při práci
- ~ **17/2002**
Revize a vyřazování knihovního fondu
- ~ **18/2002**
Ochrana osobních údajů uživatelů Moravské zemské knihovny
v Brně
- ~ **19/2002**
Spisový plán
- ~ **20/2002**
Zálohování dat

Z významných nových akcí uvedme přípravu výstavby společného depozitáře pro MZK a Moravskou galerii. V tomto roce byl zpracován a předložen na Ministerstvu kultury ČR investiční záměr a po jeho zaregistrování na Ministerstvu financí ČR byla ve výběrovém řízení vybrána firma stavebního dozoru. Byly připraveny podklady pro výběrové řízení na projektanta.

Útvar se podílel na řešení výzkumného úkolu Grantové agentury ČR Noviny a časopisy ČR 1650–2000, projektů Ministerstva kultury ČR VISK 5 – retrospektivní konverze generálního katalogu MZK Brno, VISK 9 – kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit 2002. Podílel se také na řešení projektu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR LI01018 – Informační zdroje pro STM a nástroje pro jejich zpřístupňování.

Personální vývoj

Během roku 2002 odešlo z Moravské zemské knihovny 18 zaměstnanců a 20 nových bylo přijato. Skutečný průměrný přepočtený stav zaměstnanců byl 172.

Věkový průměr činil cca 45 let.

Zaměstnanci a inflace v porovnání s rokem 2000

	2000	2001	2002
počet zaměstnanců (přepočtený)	176	175	172
index počtu zaměstnanců	100,0	99,4	97,7
index mezd	100,0	103,4	115,4
index míry inflace	100,0	108,8	106,6

2. Ekonomický odbor

Ve schváleném rozpočtu na rok 2002 obdržela Moravská zemská knihovna příspěvek na provoz ve výši 52 265 tis. Kč. V průběhu roku 2002 bylo provedeno 21 rozpočtových opatření, kterými byly přidělovány jednak provozní prostředky na částečnou úhradu provozních nákladů nového objektu MZK a jednak účelové investiční a neinvestiční prostředky na programové projekty (Grantová agentura ČR, Věda a výzkum, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Veřejné informační služby knihoven, regionální funkce knihoven, kulturní aktivity a restaurování movitých kulturních památek).

Neinvestiční a investiční dotace

Mimo schválený rozpočet byly v průběhu roku uvolněny neinvestiční účelové prostředky ve výši 10 495 tis. Kč a investiční účelové dotace v objemu 230 tis. Kč.

Přehled poskytnutých dotací k 31. 12. 2002 (v tis. Kč)

druh dotace	neinvestiční	investiční systémová	investiční individuální
provoz MZK	55 893		
VISK	2 359	160	
MŠMT	2 614		
GA ČR	428		
VaV	1 076		
ostatní účelové	4 018	70	3 900
rezervní fond MK ČR	500		
dotace celkem	66 888	230	3 900

Přidělené neinvestiční a investiční systémové dotace ze státního rozpočtu byly plně vyčerpány v souladu s podmínkami poskytnutí dotací. Individuální investiční dotace na výstavbu společného depozitáře

MZK a MG byla v částce 3 900 tis. Kč převedena do rezervního fondu Ministerstva kultury ČR. Důvodem převodu bylo značné posunutí všech termínů, a to jak přípravy, tak i realizace, vzhledem k opožděnému termínu registrace akce.

Vyhodnocení výnosů (v tis. Kč)

Celkové výnosy

položka	skutečnost	% k celkovým výnosům
výnosy z vlastní činnosti	7 084	8,93
ostatní výnosy	5 350	6,74
dotace	66 888	84,32
celkem	79 322	100,00

Výnosy z vlastní činnosti

položka	skutečnost	% k vlastním výnosům
fotoslužby	93	1,31
publikace	109	1,54
ztráty a bloky	1 521	21,47
rešerše	25	0,35
MMVS	448	6,32
pronájmy	404	5,71
TÚK (včetně nákladů)	4 484	63,30
celkem	7 084	100,00

Ostatní výnosy

položka	skutečnost	% k ostatním výnosům
úroky	36	0,67
aktivace materiálu a zboží	206	3,85
zúčtování fondů celkem	4 576	85,53
v tom: opravy	2 776	51,89
spotřební materiál	1 087	20,32
DHIM	382	7,14
DNIM	226	4,22
rezervní fond (dar)	106	1,98
jiné ostatní výnosy celkem	532	9,95
v tom: knihovnické kurzy	147	2,75
náhrada škody	46	0,86
kompenzace služ. cesty	35	0,65
technická pomoc	25	0,47
HW Minolta	40	0,75
informační materiály	200	3,74
ostatní	39	0,73
celkem	5 350	100,00

Vyhodnocení nákladů (v tis. Kč)

položka	skutečnost	% k celkovým nákladům
materiál	11 320	13,83
z toho nákup knih	9 671	11,81
odpisy DHIM	523	0,64
energie	5 468	6,68
knihářské práce, vazby	408	0,50
zboží TÚK	3 357	4,10
opravy a údržba	3 246	3,97
cestovné	219	0,27
nájemné	120	0,15
ostatní služby vč. stravování	8 102	9,90
doprava	58	0,07
poštovné, telefony, internet	2 074	2,53
osobní náklady	35 347	43,18
z toho mzdy	25 825	31,55
daně a poplatky	8	0,01
ostatní náklady	547	0,67
odpisy	11 063	13,52
celkem	81 850	100,00

Výsledek hospodaření

Provoz MZK lze v roce 2002 hodnotit jako úspěšný v plnění základních funkcí knihovny jak vůči odborné veřejnosti, tak i v řešení vnitřní problematiky. Je však nutno konstatovat, že hospodářský výsledek je záporný, a to v hodnotě – 2 528 tis. Kč. Ačkoli byly výnosy proti rozpočtu plněny na 155,4 %, pouze snížily hodnotu záporného výsledku. Za rozhodující aspekty této skutečnosti lze považovat značné odpisy a snížení provozní dotace o 2 349 tis. Kč.

Mzdové náklady

Stanovený limit prostředků na mzdové náklady nebyl překročen, bylo čerpáno 99,9 % limitu. Zvýšené mzdové náklady na programové projekty byly hrazeny z celkové úspory mzdových prostředků.

Investice pořízené z vlastních zdrojů

Z fondu reprodukce investičního majetku byly pořízeny investice za 2 076 tis. Kč.

Základní ukazatele hospodaření (v tis. Kč)

ukazatel	rozpočet schválený	rozpočet po změnách	skutečnost k 31. 12. 2002	% plnění
výnosy celkem	60 265	74 388	79 322	106,6
v tom: výnosy z vlastní činnosti	7 300	7 300	7 084	97,0
ostatní výnosy	700	700	5 350	764,3
dotace od zřizovatele	52 265	66 388	66 888	100,8
náklady celkem	60 265	74 388	81 850	110,0
v tom: spotřebované nákupy	12 200	16 706	21 066	126,1
služby	3 700	11 140	13 819	124,0
osobní náklady	33 113	35 290	35 347	100,2
z toho mzdy	24 178	25 841	25 825	99,9
daně a poplatky	30	30	8	26,7
ostatní náklady	253	253	547	216,2
odpisy	10 919	10 919	11 063	101,3
hospodářský výsledek			- 2 528	

Poznámka: údaje jsou uvedeny včetně programových projektů a přesunu částky 500 tis. Kč z rezervního fondu Ministerstva kultury ČR (Česká knihovna).

Služební automobily

Provedeno bylo 131 celodenních jízd dvěma služebními automobily, kterými bylo najeto 38 500 km. V srpnu 2002 byl zakoupen nový osobní automobil Škoda-Superb.

Expedice

V expedici bylo odesláno 20 641 zásilek, z toho bylo 1 376 balíků. Přijato bylo 2 902 balíků.

Oddělení technických provozů

V oddělení bylo zpracováno 28 577 vazeb (včetně 24 729 BB seznamů), byl proveden tisk 1 125 tis. listů formátu A4, bylo nasnímkováno 234 filmů (107 170 snímků) a zkopírováno 643 filmů (289 350 snímků). Na úseku konzervace bylo zpracováno 89 svazků.

Oddělení řešilo ve spolupráci s externími specializovanými pracovišti výzkumný úkol VaV – Knižní fondy – mikroklima a způsoby jeho ovlivňování v depozitářích.

3. Odbor služeb

Zájem o knihovnické služby, jak je zajišťují oddělení absenčních a prezenčních služeb, nadále vzrůstal a překonal výsledky statistických ukazatelů po otevření nové budovy knihovny v roce 2001. Jestliže nejvyšší denní návštěvnost v roce 2001 dosáhla počtu 3 000 osob, v roce 2002 byla až 3 500 osob. Rovněž celkový počet registrovaných čtenářů vzrostl oproti předchozímu roku, a to o 3 807 čtenářů, tedy o 11 %. Ve srovnání s průměrným počtem 23–26 tis. čtenářů ročně ve starých budovách je stávající množství o třetinu vyšší a tito v půjčovně uskutečnili 378 422 návštěv. Rovněž návštěvnost studoven je potěšitelně vysoká, ve třech všeobecných studovnách to bylo 578 410 studujících.

Při stále vyšších ukazatelích však narůstají průvodní negativní jevy, k nimž patří čtenáři objednané, pracovníky vyhledané, ale čtenáři nevyzvednuté výpůjčky. Na jedné straně je třeba ocenit knihovní systém ALEPH 500, jenž ve srovnání s předchozí verzí již neumožňuje vyhledávat tituly zapůjčené (čtenář si však může knihy rezervovat a po vrácení dostává e-mailem upozornění s nabídkou k zapůjčení), na druhé straně však každá desátá kniha vyhledaná ze skladiště není vyzvednutá. Příčinou je především duplicita signatur na stejný titul, když čtenář podává více shodných žádaneč; je to závažný úkol k řešení.

Po prvním roce provozu v nové budově došlo také na ukončení starých evidenčních protokolů výpůjček bývalých tří půjčoven MZK s 2 500 položkami. K řešení významně napomohla vyhlášená amnestie na poplatky za včas nevrácené knihy (z 9 288 titulů s překročenou lhůtou bylo vráceno 5 678 publikací) a u „nedostupných výpůjček“ bylo zavedeno ztrátové řízení (v roce 2002 šlo o 1 206 případů). Tyto skutečnosti vedly k zavedení nového opatření, zpracovaném systémovými knihovníky oddělení automatizace, totiž blokace možnosti výpůjčky po čtrnácti dnech od uplynutí výpůjční lhůty, pokud čtenář výpůjčku nevrátil, resp. si ji neprodloužil.

Ve spolupráci s ÚVT Masarykovy univerzity byl upraven software evidence čtenářů tak, že studentská průkazka ISIC je po zaregistrování v knihovně rovněž platná jako průkazka čtenáře. Tato změna se stala oboustranně výhodná a rozšířila se i na další brněnské vysoké školy.

Ke službám byly v konferenčním sále uspořádány dvě celostátní porady a jeden seminář. Na problematiku nevyzvednutých žádank bylo upozorněno 28. 5. 2002 na semináři Online služby v knihovnách, na který navazovala celostátní porada komise služeb, a 21. listopadu se konala specializovaná porada o meziknihovních službách.

Změny ve prospěch poskytovaných služeb byly provedeny i v oddělení meziknihovních služeb. Jednak požadavky na MMVS je možné od září 2002 uplatňovat i elektronicky, jednak v závěru roku stávající systém JASON pro elektronické zasílání článků ze zahraničních časopisů vystřídal celoněmecký systém SUBITO, nabízející ještě větší škálu možností.

Výpůjčky

Ze 460 665 podaných žádank bylo 407 603 žádank vyřízeno kladně, tj. 88 %. Čtenáři si nevyzvedli 40 659 svazků, což je přes 10 % z celkového množství vyhledaných požadavků.

Výpůjčky ze skladiště

	2001	2002
mimo knihovnu	227 247	345 062
prezenčně ve studovnách	94 586	62 541
celkem	321 833	407 603

Dovoz výpůjček z depozitářů

depozitář	2000	2001	2002
Hostim	849	452	548
Nesovice	30 675	21 186	19 750
Žerůtky	1 194	2 253	8 246
celkem	32 718	23 891	28 544

Počet výpůjček z depozitářů je hodně vysoký, představuje asi 14 % knihovního fondu vyžádaného k zapůjčení. Nárůst se několikanásobně zvětšil u fondu PK z depozitáře Žerůtky, s jehož přestěhováním do nového depozitáře v Brně se počítá.

Množství neefektivní práce (vyhledání 10 % výpůjček ze skladu, resp. jejich dovoz z depozitáře, které si však čtenáři již nevyzvednou) je povážlivé, není však řešitelné automatizovaným systémem.

Čtenáři

Evidence 35 130 čtenářů znamená plnění ročního plánu na 162 %, když se zejména na tomto ukazateli projevil stále vyšší zájem veřejnosti o novou knihovnu. Z celkového počtu registrovaných čtenářů knihovny je 63 % studentů vysokých škol.

Obrovský zájem uživatelů se odrazil také ve vysoké návštěvnosti knihovny – za celý rok 2002 navštívilo půjčovnu a všechny studovny přes milion uživatelů.

Čtenáři v jednotlivých kategoriích

		2000	2001	2002
AU	organizace, ústavy	174	178	188
A	věd. pracovníci a vysokoškolští učitelé	789	755	666
B	čtenáři s vysokoškolským vzděláním	3 926	4 474	5 597
Ba	studenti humanitních oborů VŠ	5 907	8 829	8 161
Bb	studenti užitých věd VŠ	8 156	11 118	13 568
Bc	studenti vyšších odborných škol	850	892	933
C	absol. středních či učňovských škol	2 369	2 910	3 436
D	studenti středních škol	843	1 601	1 840
Ak	zaměstnanci knihovny	184	189	210
	cizinci	38	65	162
	MVS	244	312	338
Celkem		23 480	31 323	35 130

Meziknihovní výpůjční služby

Na úseku půjčování z fondu MZK je třeba kladně hodnotit menší procento negativně vyřízených požadavků a především rychlost, s jakou jsou požadavky vyřizovány. Stále větší zájem je o elektronické zasílání článků ze zahraničních časopisů. Systém JASON z Bielefeldu byl v závěru roku 2002 vystřídán systémem SUBITO; získáno bylo 1 714 článků a 107 z databází plných textů.

Výpůjčky z jiných knihoven

	2000	2001	2002
z ČR objednáno	3 102	2 817	3 107
z ČR zapůjčeno	1 846	1 609	1 486
ze zahraničí objednáno	5 636	3 586	4 151
ze zahraničí zapůjčeno	4 163	3 160	3 880

Za výpůjčky z jiných knihoven byla v roce 2002 vybrána od čtenářů částka 452 743 Kč.

Jiným knihovnám bylo odesláno

	2000	2001	2002
vnitrostátně	5 373	9 771	4 224
do zahraničí	31	20	253

Na úseku bibliograficko-informační činnosti bylo zpracováno 642 záznamů pro ANAL a byly zahájeny práce na vytváření fondu ikonografií. Bylo uskutečněno 158 exkurzí pro 1680 účastníků.

4. Odbor automatizace a informací

Oddělení automatizace provedlo instalaci verze 14.2. patch 5 systému ALEPH 500, když stávající moduly rozšířilo o modul meziknihovních služeb. Pro projekt RETROKON byla sestavena na porovnávání záznamů báze TST2. Další báze MZK byly zpřístupněny přes protokol Z39.50 – zahraniční knihovny MZK a báze periodik PER a ZPB. Byl upraven systém zálohování serverů a pravidelného zálohování všech bibliografických záznamů a tabulek a elektronické pošty přes noc.

Pro soustavu počítačů Sun Ray byl instalován nový server (Sun Fire V880) a studovny byly rozšířeny o dalších 13 terminálů. Podle pokynů Ministerstva kultury ČR byla zpracována revize SW v jednotlivých počítačích, k tomu byl zakoupen a nainstalován na počítačích SW.

V bibliograficko-informačním oddělení bylo zpracováno 177 písemných informací, z toho 87 rešerší. Zpracován a vydán byl soupis O životě a díle českých pedagogů 1998–2000. Pro databáze bylo zpracováno 66 záznamů PBD (pedagogické), 1 454 ANL (článekové) a 687 REGO (osobnosti).

Mediální studovnu navštívilo 33 585 uživatelů. Převážně jde však o vyhledávání na internetu, které není spojeno s informačními knihovnickými zdroji. Tyto jsou přístupné z terminálů Sun Ray ve všeobecných studovnách, kde je zájem veřejnosti podstatně nižší ve srovnání s mediální studovnou. V rámci akce Březen – měsíc internetu byla mediální studovna otevřena do 22 hodin a o sobotách, zájem se projevil zvýšením počtu uživatelů o celou třetinu.

Pro čtenářskou veřejnost se organizují kurzy knihovního systému ALEPH (ve 41 pořadech se účastnilo 265 čtenářů) a nově byla zavedena instruktáž pro uživatele studovny médií (2 pořady pro 16 posluchačů).

Odbor je řešitelským pracovištěm výzkumného úkolu Ministerstva kultury ČR VISK 8B – Zvýšení nabídky zdrojů Jednotné informační brány v MZK Brno, projektu VaV – Zpřístupnění fondů velkých českých knihoven: MZK v Brně a programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR LI00048 – Databáze JADE.

Odbor zajišťuje administrativu spojenou s řešením projektů.

5. Oddělení periodik

Oddělení zajišťuje doplňování a zpracování seriálů (ve srovnání s jinými vědeckými knihovnami také doplňování a zpracování nepravých periodik, jako jsou ročenky a sborníky). V jeho náplni je také zabezpečování služeb ve studovně novin. Na sledovaných ukazatelích je patrný nárůst, a to zejména u zpracovaných svazků. V roce 2001 činil přírůstek 4 741 svazků, v roce 2002 byl o 3 017 svazků (64 %) vyšší a dosáhl 7 758 svazků. Co se týče titulů, odebírala knihovna 4 347 domácích seriálů, v tomto počtu se zaevidovalo 754 nových titulů a ukončeno bylo vydávání u 175 titulů.

	2000	2001	2002
přírůstek seriálů	5 920	4 741	7 758
z toho povinný výtisk (titulů)	3 492	2 708	3 931
počet titulů domácích seriálů	2 552	3 768	4 347
počet titulů zahraničních seriálů	814	939	844

Jako knihovna s právem povinného výtisku jsme získali touto cestou 5 111 výtisků, z nichž nepravá periodika tvořila 1 915 svazků. Snaha o relativní úplnost knihovního fondu na tomto úseku naráží na absenci kompletní evidence vycházejících periodik, ať již při registraci nových titulů nebo změn a ukončení vydávání. Obesílání vydavatelé však povětšinou reagují příznivě, zasílání urgovaných výtisků je vcelku úspěšné.

Zahraničních seriálů odebírala knihovna 844 titulů. Jde o poměrně ustálený stav, když nových titulů bylo 19 a ukončených titulů 57 (především u mezinárodní výměny se omezují neprofilová periodika).

Kompletní ročníky docházejících periodik se vykládají ve studovnách – v humanitní studovně 455 titulů, v biologické studovně 484 titulů, v technické studovně 491 titulů a navíc firemní časopisy, v hudební knihovně 35 titulů.

Oddělení je řešitelským pracovištěm projektu Ministerstva kultury ČR VISK 7 – zpřístupňování mikrosnímkováných časopisů uživatelům.

6. Oddělení firemních a obchodních informací

Oddělení referentským systémem zajišťuje práce spojené s doplňováním, zpracováním a se službami na úseku speciálních druhů technické literatury. Pro tyto knihovní fondy bylo získáno 8 767 jednotek speciálních dokumentů, z toho bylo 1 842 českých norem, 1 925 patentů a 5 000 firemní literatury. Úřad průmyslového vlastnictví přestal dodávat německé DIN normy, které byly cenným pramenem i pro mezinárodní ISO normy.

Během roku 2002 se vedlo několik jednání s Úřadem pro normalizaci a měření, který usiloval o zrušení absenčního půjčování českých norem. České normy se v úplném kompletu kupují a jsou určeny k prezenčnímu studiu, vybrané české normy se průběžně kupují jako 2. výtisk a půjčují se absenčně. Vydavatelství nechce uznat, že jde o tiskoviny podléhající právu povinného výtisku.

Normy se výběrově kupují duplicitně k absenčnímu půjčování

Oddělení je řešitelským pracovištěm projektu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR LI00047 – Firemní a obchodní informace.

7. Oddělení rukopisů a starých tisků

I když jde o referentský systém tohoto pracoviště, zaměřeného na nejvzácnější sbírky knihovny, spočívá jen v jejich zpracování a zpřístupňování, neboť na případnou akvizici nevychází finanční rozpočet. Badatelnu navštívilo 606 zájemců a ke studiu bylo z trezoru zapůjčeno 82 rukopisů a 924 starých tisků.

V průběhu roku bylo ukončeno přestěhování starých tisků, a to z depozitáře Žerůtky do nové budovy. Soustředění do nového skladiště se týkalo 1 152 bm knih a probíhalo průběžně od března až do konce roku dovezením 30 přepravek jedenkrát týdně. Současně byla provedena revize těchto fondů, při níž nebylo zhlédáno závad. Z depozitáře byla také vydána v rámci restituce knihovna znojemským dominikánům.

Knihovník
kláštera
dominikánů
ve Znojmě
při přebírání
knihovny,
deponované
v MZK od
roku 1950
a vydané
v restituci

V oddělení došlo k ustavení nové vedoucí, když dosavadní vedoucí PhDr. Jaroslav Vobr odešel k 31. 10. 2002 do důchodu. Novou vedoucí je Mgr. Jitka Machová.

Oddělení je řešitelským pracovištěm programu Ministerstva kultury ČR VISK 6 – Geografica Bohemica a projektů VaV – Digitalizace nejvzácnějších rukopisů z fondů MZK, VaV – Postupná retrospektivní konverze katalogu fondu starých tisků MZK v Brně do digitální podoby ve formátu UNIMARC.

8. Oddělení doplňování fondů

Oddělení, zajišťující získávání povinného výtisku domácí knižní produkce (pokud možno v úplnosti), nákup dalších výtisků a výměnu se zahraničními partnery, dosáhlo vyšších sledovaných výkonnostních ukazatelů ve srovnání s předchozím rokem.

	2001	2002
přírůstek knihovních jednotek	17 124	20 834
povinný výtisk knih	13 240	14 617

Úplnější kolekci povinných výtisků se podařilo získat nejen obесiláním urgencí a objednávek nakladatelům, ale také systémovým porovnáváním ISBN mezi knihovnami pracujícími s knihovním systémem ALEPH 500. Podle návrhů nákupní komise bylo přikoupeno 4 221 knih.

Nákup knih ze zahraničí je spíše ojedinělý. Se Slovenskem probíhá formou mezinárodní výměny – partnerské knihovny nakupují publikace podle konkrétních požadavků. Takto bylo od slovenských knihoven získáno 387 svazků. Tradičně dobrá je na tomto úseku spolupráce s British Library, Deutsche Forschungsgemeinschaft a Kubon & Sagner. Záměrně se omezuje neprofilová literatura ve výměně, včetně šedé literatury od německých vysokých škol.

Oddělení je řešitelem projektu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR LI00049 – Informační centrum pro analytickou chemii.

9A. Oddělení jmenného popisu

Do konce února působilo dřívější oddělení zpracování fondů, jehož činnost byla často předmětem jednání vedení knihovny pro zdlouhavé lhůty ve zpracovávání přírůstku. Došlo proto od 1. 3. 2002 k rozdělení tohoto oddělení do dvou – oddělení jmenného a oddělení věcného popisu. Vyšší přírůstek měl zajisté dopad i do zpracování, když ve jmenovém popisu bylo zpracováno o 1 027 titulů více ve srovnání s rokem 2001.

V tomto roce se oddělení vážněji začalo zabývat formou sdílené katalogizace, resp. přetahováním katalogizačních záznamů jak z báze Národní knihovny, tak i prostřednictvím Jednotné informační brány. Na závěry je jistě brzo, ale spolupráce mezi knihovnami pracujícími v systému ALEPH 500 je reálná a může být efektivní cestou.

K 1. 7. 2002 byl (jako poslední) uzavřen lístkový generální jmenný katalog a ukončen tisk katalogizačních záznamů. Veškeré zpracování se tak děje automatizovaně a katalogy jsou přístupné přes internet (a to nejen u nového přírůstku, ale také naskenováním generálních katalogů u staršího knihovního fondu).

9B. Oddělení věcného popisu

Vytvoření samostatného oddělení věcného popisu z oddělení zpracování fondů, které působilo do 28. 2. 2002, se ukázalo jako prospěšné. V roce 2002 bylo zpracováno o 4 089 titulů více ve srovnání s předchozím rokem, a to v termínu o tři měsíce dříve. Předmětově a systematicky bylo zpracováno celkem 17 378 titulů.

Ve spolupráci s Národní knihovnou ČR se oddělení začalo zabývat problematikou tvorby věcných autorit (soubory tematických autorit, geografických autorit a formálních autorit).

Stále živá je problematika věcného třídění. Nejde jenom o změny spojené s vydáním nových tabulek MDT, v nichž u 4. vydání byly zcela změněny některé třídy, a to: 2 (náboženství), 6/9 (veterinární lékařství),

004 (výpočetní technika), a tím přibýlo na 5 000 znaků. Dopad je však i do knihovních fondů ve volném výběru, kde byly také nově rozříděny učebnice podle stupňů škol a postupných ročníků. Po ustanovení nové správní struktury přibýlo pole 660, v němž je řazena literatura vztahující se k novým krajům.

On-line katalog

[Přihlášení](#)
[Začít znovu](#)
[Připomínky](#)
[English](#)
[Nápověda](#)

[Vyhledávání](#)
[Prohlížení](#)
[Historie dotazů](#)
[Schránka](#)
[Báze](#)

Aktuální báze: **MZK Brno(BIB)** | čtenář **NEPŘIHLÁŠEN**

Báze MZK Brno(BIB) - Úplné zobrazení záznamu
[Nápověda](#)

[Zpět na seznam](#)
[Do schránky](#)
[Pošli mailem](#)
[Vytiskni](#)
[Ulož na server](#)

[Zpět](#)

Zvolte formát: [Standardní](#) [Katalog.záznam](#) [Citace](#) [UNIMARC](#)

Záznam 1 z 2 [Předchozí záznam](#) [Další záznam](#)

Signatura	4-1108,639
Exempláře	Všechny jednotky
Název	Český a slovenský exil 20. století
Autoři,ost.	Kratochvíl, Jan
Autoři,ost.	Lustig, Arnošt, 1926-
Nakl. udaje	Brno : K 2001, [2002]
Rozsah	159 s. : il., portréty; 31 cm
Poznámka	I. katalog k výstavám Český a slovenský exil 20. století
O předmětu	Češi -- emigrace -- stol. 20.
O předmětu	Slováci -- emigrace -- stol. 20.
O předmětu	politická emigrace -- Československo -- stol. 20.
O předmětu	exil
MDT	314.743
MDT	314.743:32
MDT	(437)
MDT	(=162.3)
MDT	(=162.4)
MDT	(083.824)
Žánr,hudební ž.	katalogy výstav

[Předchozí záznam](#) [Další záznam](#)

Při zobrazení bibliografického záznamu klepněte na podtržený odkaz pro další možnosti práce se záznamem.
Klepněte na odkaz *Všechny jednotky* nebo jméno báze pro zobrazení výpůjček a pro zadání požadavku na výpůjčky a fotokopie.
Klepněte na odkaz *výpůjčky* pro zobrazení informací o bázi.

Copyright © 2000-2001 Ex Libris Ltd. & MZK Brno

10. Oddělení revize fondů a databází

Plán počtu revidovaných svazků, jak vyplývá z knihovního zákona pro druhou největší knihovnu v ČR, je ve výši 200 tis. svazků a byl splněn. Těžiště spočívalo ve fondu Technické knihovny, kde dosud revize prováděna nebyla.

Od roku 2002 se rozsah revize zdvojnásobil a provádí se s počítačem ve skladech

Superrevize se vrátila k seznamům zpracovávaným v roce 1994. Týkala se 1 043 svazků, z nichž bylo nalezeno 526 jednotek.

Rozhodování o odpisech nebo náhradách u výpůjček ze starých lístkových čtenářských protokolů všech tří knihoven MZK se projevilo u vyřazování knihovního fondu. Z vyřazených 1 104 svazků bylo 925 ztrát zaviněných čtenáři.

Oddělení organizovalo opravy interiéru knihovny benediktinského kláštera v Rajhradě u Brna, která je ve správě MZK. Po dokončení rekonstrukce části prostor a jejich vybavení regály ze strany majitele objektu byly do nových prostor přestěhovány knihovní fondy (s výjimkou hlavního sálu).

11. Oddělení knihovnictví

Po nabytí platnosti nového knihovního zákona č. 257/2001 Sb. plní od 1. 1. 2002 MZK také funkci krajské knihovny Jihomoravského kraje. Úkoly oddělení proto spočívaly zejména v zajišťování úkolů spojených s výkonem regionálních funkcí v knihovnách, a to pořádáním seminářů a porad, konzultacemi apod. Na závěr roku byla zpracována Koncepce knihovnictví Jihomoravského kraje na období 2003–2005.

V roce 2002 byly uzavřeny smlouvy se čtyřmi pověřenými městskými knihovnami (Blansko, KJM Brno, Břeclav, Znojmo) a byly zpracovány žádosti o poskytnutí dotace a návrhy na rozdělení dotace. Tato problematika byla projednávána na třech poradách ředitelů okresních a městských knihoven a na koordinační poradě knihovníků profesionálních knihoven a jejich zástupců obcí.

Ve výukovém centru (počítačová učebna) proběhlo 22 kurzů se 425 vyučovacími hodinami pro 305 účastníků. Akreditovaného rekvalifikačního kurzu se zúčastnilo 27 osob, kurzu pro informační centra škol 17 knihovníků. Se zájmem se setkaly i kurzy Mezilidská komunikace – 25 účastníků, Asistenční služba knihovníka při práci nevidomého a zrakově postiženého klienta – 45 osob. MZK se podílela na organizaci seminářů společně s dalšími městskými knihovnami – v Jihlavě – Služby informačního centra školy – 35 účastníkům a v Uherském Hradišti – Internet v oddělení pro děti – 60 účastníků. Pořádány byly také tematické přednášky. Kurzy a semináře jsou náročné pro organizátory na přípravu především pro nezbytnou aktuálnost poznatků.

V publikační činnosti byly zpracovány statistické údaje o činnosti knihoven a uveřejněny v přehledu Výsledky činnosti veřejných knihoven Jihomoravského kraje za rok 2001. Po změnách v telefonní síti bylo vydáno 4. vydání Adresáře knihoven ČR. Redakčně připravena a vydána byla čtyři čísla časopisu Duha. Pokračovala týdenní exerce ústředního a regionálního tisku pro Adresné informace.

Oddělení garantuje program regionálních funkcí pro Jihomoravský kraj a je řešitelem projektu Ministerstva kultury ČR VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání knihovníků Jihomoravského kraje.

12. Oddělení hudební

Hudební knihovna je umístěna mimo hlavní budovu na ulici Solniční, kde má za sebou již dva roky provozu v nově zrekonstruovaných prostorách. Služby jsou postaveny na principu prezenčního půjčování jako u vědeckých knihoven, takže těžiště práce spočívalo v doplňování a zpracování knihovního fondu.

MZK získává ze zákona povinný výtisk audio nahrávek, které jsou určeny k prezenčnímu studiu

Do fondu bylo získáno (převážně cestou povinného výtisku) 1 262 titulů (1 380 svazků), z toho bylo 580 CD, 415 MC, 7 LP a 260 tištěných hudebnin. Zapůjčeno bylo 2 090 zvukových dokumentů a 3 413 hudebnin (z nich 160 starých tisků pouze prezenčně).

13. Oddělení zahraničních knihoven

Oddělení tvořily počátkem roku jen dvě zahraniční knihovny – Rakouská knihovna, doplňovaná Rakouským kulturním fórem, a Německá čítárna Goethe-Institutu. Významnou událostí se stalo otevření Anglické knihovny, podporované Britskou radou, která v Brně působila již několik let, ale 18. února 2002 byla slavnostně otevřena v rekonstruovaných prostorách v budově na Solniční ulici.

Rozšířením oddělení o Anglickou knihovnu se podstatně navýšily sledované výkonnostní ukazatele. Počet návštěvníků – stejně jako počet výpůjček – se ztrojnásobil. Přírůstek do všech tří knihoven dosáhl počtu 1 110 jednotek.

	2001	2002
počet návštěvníků	10 358	29 773
počet výpůjček	10 272	32 544

Již tradičním průvodním jevem činnosti zahraničních knihoven jsou kulturní akce – autorská čtení pro veřejnost. V minulém roce to byli tři autoři v Anglické knihovně, jeden autor v Německé knihovně a společně s katedrami germanistiky a Rakouským kulturním fórem uspořádala Rakouská knihovna Lange Nacht der Österreichischen Literatur, na níž vystoupilo 22 předčítajících.

Mimořádné úsilí představovalo přestěhování Anglické knihovny do nových prostor. Náklady na stavební úpravy a doplnění interiéru se vyšplhaly téměř na jeden milion korun. Pro odborné pracovníky knihovny však spočívala práce v převzetí téměř 11 000 svazků anglické literatury, jejich převod ze stávajícího knihovnického systému ALICE do systému ALEPH, včetně revize a oprav záznamů.

14. Technické ústředí knihoven

Zásobování knihoven tiskopisy, pomůckami a novými českými knihami má stále narůstající trend, nejde však o ekonomicky výdělečnou činnost.

	2001	2002
pomůcky a tiskopisy	3 241 747	3 483 705
nábytek	945 210	999 937
celkový obrát v Kč	4 186 957	4 483 641
stav zásob v Kč	1 974 248	2 137 456

K propagaci Technického ústředí přispěla již tradiční účast na celostátních akcích – Svět knihy a Knihovny současnosti, dále na semináři pořádaném při Podzimním knižním veletrhu v Havlíčkově Brodě a na regionálních akcích v kraji. Katalog sortimentu byl rozšířen o pět nových výrobků a aktualizovány byly některé tiskopisy v souladu s vydáním resortních vyhlášek.

Realizován byl 4. ročník projektu Česká knihovna. Přihlásilo se do něj 692 profesionálních knihoven z ČR (ve srovnání s rokem 2001 byla účast vyšší o 50 knihoven). Knihovnám byl zaslán nabídkový seznam s anotacemi na 131 titulů původní české literární tvorby, které z nabídky 35 nakladatelství vybrala literární rada Ministerstva kultury ČR. Do limitu 3 200 Kč na jednu knihovnu si knihovny objednaly 14 512 publikací v celkové ceně 2 168 000 Kč, které byly průběžně po obdržení z nakladatelství rozesílány od června 2002. Na závěr roku byl rozpočet pro Českou knihovnu navýšen o 200 tis. Kč na celkovou částku 2 368 000 Kč, která byla účelově vyčerpána.

PŘÍLOHY

Plnění výkonových ukazatelů 2002

poř. č.	úkol	plán	plnění	%	z toho jednotlivé útvary
1	Stav knihovního fondu k 31. 12. 2002		3 721 898		
	1.1 Knihy a periodika		2 949 418		
	1.2 Ostatní dokumenty		772 480		
	1.2.1 rukopisy		2 154		
	1.2.2 mikrografické dokumenty		7 602		
	1.2.3 tištěné hudebniny		79 247		
	1.2.4 audiovizuální dokumenty		16 241		
	1.2.5 normy		178 178		
	1.2.6 patenty		383 862		
	1.2.7 jiné		105 196		
2	Přírůstek knihovního fondu	34 000	38 702	114	
	2.1 Knihy a periodika		27 367		8:20 282, 5:7 085
	2.1.1 povinný výtisk titulů		17 996		8:14 065, 5:3 931
	2.2 Ostatní dokumenty	12 200	11 335	93	5:673, 6:8 730, 8:552, 12:1 380
	2.2.1 rukopisy		0		
	2.2.2 mikrografické dokumenty		452		5:428, 8:24
	2.2.3 kartografické dokumenty		365		8:365
	2.2.4 tištěné hudebniny		262		12:262
	2.2.5 audiovizuální dokumenty		1 154		8:36, 12:1 118

	2.2.6 grafické dokumenty		0		
	2.2.7 elektronické dokumenty		372		5:245, 8:127
	2.2.8 normy	5 700	1 842	32	6:1 842
	2.2.9 patenty	1 500	1 925	128	6:1 925
	2.2.10 jiné	5 000	4 963	99	6:4 963
3	Úbytky knihovního fondu		5 597		6:4 493, 10:1 104
	3.1 Knihy a periodika		1 104		10:1 104
	3.2 Ostatní dokumenty		4 493		6:4 493
	3.2.1 rukopisy		0		
	3.2.2 mikrografické dokumenty		0		
	3.2.3 kartografické dokumenty		0		
	3.2.4 tištěné hudebniny		0		
	3.2.5 audiovizuální dokumenty		0		
	3.2.6 grafické dokumenty		0		
	3.2.7 elektronické dokumenty		0		
	3.2.8 normy		4 493		6:4 493
	3.2.9 patenty		0		
	3.2.10 jiné		0		
4	Počet titulů docházejících periodik		5 191		
	4.1 ČR	3 500	4 347	124	
	4.2 Zahraničí	850	844	99	
5	Počet zkatalogizovaných knihovních jednotek		36 190		4:265, 5:7 758, 6:8 173, 9B:17 378, 12:1 506, 13:1 110

	5.1 Zpracování jmenné – děl		27 826		4:265, 5:5 206, 6:3 173, 7:225, 9A:16 207, 12:1 342, 13:1 408
	5.2 Zpracování věcné – děl		20 408		9B:17 378, 12:1 500, 13:1 530
	5.2.1 z toho předmětové		20 408		9B:17 378, 12:1 500, 13:1 530
	5.2.2 z toho systematické		23 878		6:5 000, 9B:17 378, 12:1 500
6	Revize knihovních fondů	200 000	200 932	101	
7	Číselná revize		850 000		
8	Počet adjustovaných svazků		56 085		3:35 744, 5:8 369, 6:8 767, 12:1 737, 13:1 468
9	Vazba a knihařské opravy svazků		5 289		3:1 921, 5:3 218, 12:136, 13:14
10	Restaurování vzácných tisků		89		2:89
11	Počet registrovaných čtenářů	20 000	35 130	176	
12	Počet návštěvníků půjčovny		409 504		3:378 422, 12:1 309, 13:29 773
13	Počet návštěvníků studoven	200 000	613 293	306	3:578 410, 4:33 585, 7:606, 12:692
14	Počet žádaných děl		528 311		
	14.1 V knihovně		515 511		3:460 665, 4:6, 6:14 897, 7:1 459, 12:5 940, 13:32 544

	14.1.1 z toho kladně vyřízených		399 200		3:345 062, 4:6, 6:14 644, 7:1 459, 12:5 485, 13:32 544
	14.2 V rámci MVS		12 800		
	14.2.1 z toho kladně vyřízených		9 734		
15	Výpůjčky celkem	293 500	534 212	162	
	15.1 Mimo knihovnu	209 500	390 808	186	3:345 062, 4:6, 5:4 464, 6:5 479, 12:3 253, 13:32 544
	15.1.1 knihy a periodika		371 449		3:345 062, 5:4 464, 13:21 923
	15.1.1.1 z toho běžný ročník periodik		6 448		5:4 464, 13:1 984
	15.1.2 ostatní dokumenty		19 359		4:6, 6:5 479, 12:3 253, 13:1 0621
	15.2 Prezenční	79 000	143 404	182	3:58 995, 4:299, 5:38 145, 6:9 165, 7:1 693, 12:2 250, 13:32 857
	15.2.1 Knihy a periodika		96 981		3:58 658, 4:221, 5:36 615, 7:1 487
	15.2.1.1 běžný ročník periodik		29 647		5:29 647
	15.2.2 ostatní dokumenty				3:47, 4:78, 5:1 530, 6:9 165
	15.2.2.1 grafické dokumenty				3:47, 7:5
	15.2.2.2 tištěné hudebniny				12:160

	15.2.2.3 jiné				4:78, 5:1 530, 6:9 165, 7:201, 12:2 090, 13:32 857
16	Meziknihovní a výpůjční služba		9 843		
	16.1 Půjčeno jiným knihovnám	5 000	4 477	90	
	16.1.1 vnitrostátně		4 224		
	16.1.1.1 knihy, periodika, rukopisy a hudebniny		2 959		
	16.1.1.2 kopie poskytnuté náhradou		1 265		
	16.1.1.3 ostatní dokumenty		0		
	16.1.2 mezinárodně		253		
	16.1.2.1 knihy, periodika, rukopisy a hudebniny		144		
	16.1.2.2 kopie poskytnuté náhradou		108		
	16.1.2.3 ostatní dokumenty		1		
	16.2 Půjčeno z jiných knihoven	3 200	5 366	168	
	16.2.1 vnitrostátně	900	1 486	165	1 486
	16.2.1.1 knihy, periodika, rukopisy a hudebniny		461		
	16.2.1.2 kopie poskytnuté náhradou		1 025		
	16.2.1.3 ostatní dokumenty		0		
	16.2.2 mezinárodně	2 300	3 880	168	
	16.2.2.1 knihy, periodika, rukopisy a hudebniny		1 144		
	16.2.2.2 kopie poskytnuté náhradou		2 727		

	16.2.2.3 ostatní dokumenty		9		
17	17.1 Písemné informace		4 277		3:2 811, 4:177, 5:95, 6:147, 7:90, 11:820, 12:75, 13:62
	17.1.1 z toho řešerše		117		4:87, 6:17, 13:13
18	Analytický popis článků		2 803		3:645, 4:2 158
19	Konzultace		821		3:10, 4:132, 5:35, 6:59, 7:37, 11:188, 12:264, 13:96
20	Školení, semináře, aktivity apod.		121		4:47, 6:3, 11:51, 12:9, 13:11
21	Počet titulů vydaných publikací	8	10	125	1:
22	Kolektivní akce pro veřejnost (exkurze)		202		1:17, 3:88, 4:17, 7:3, 11:10, 12:15, 13:52
	22.1 Počet účastníků		3 642		1:214, 3:2 015, 4:262, 7:14, 11:240, 12:58, 13:839
23	Počet výstav		65		6:3, 12:52, 13:10

Kalendárium významných událostí

MORAVSKÁ ZEMSKÁ KNIŽNICA V BRNE ROK V NOVÝCH PRIESTOROCH

(Rozhovor pre časopis Knižnica)

V minulom roku boli v Čechách uvedené do prevádzky – okrem ďalších – dve nové moderné budovy knižníc, ktoré vzbudili pozornosť nielen doma, ale aj v zahraničí: Moravská zemská knižnica v Brne a Stavba zmlerienia v Liberci. S troškou (?) záujmu sme sledovali, ako sa kolegom za riekou Moravou uskutočňuje časť ich predstáv o moderných knižniciach, zatiaľ čo na Slovensku sa bojovalo, aby sme neprišli aj o to, čo máme. Nielen o budovy, ktoré mali padnúť za obeť reštitúciám, ale aj o budovy, ktoré boli ako knižnice už postavené (napríklad budova Slovenskej národnej knižnice v Martine na Hostihore). Kým sme sa nemohli dohodnúť, u kolegov sa konalo. Príkladná zhoda mesta Brna, vysokých škôl Brna a Moravskej zemskej knižnice umožnila vznik projektu modernej knižnice, v ktorej sa zlúčila Štátna vedecká knižnica v Brne (od roku 1993 s názvom Moravská zemská knižnica), Pedagogická knižnica a Technická knižnica. Od projektu k realizácii ubehli štyri roky a vlni v apríli boli priestory novej knižnice pod názvom Moravská zemská knižnica v Brne otvorené pre verejnosť.

Rok sa stretá s rokom a knižnica má za sebou prvé skúsenosti z existencie a prevádzky v nových priestoroch, s novými metódami práce a služieb, technickými opatreniami, s troškou iným prístupom k čitateľom než inde. Všeličo je nové nielen pre čitateľov, ale aj pre knihovníkov. Boli sme zvedaví, ako to všetko zvládli a ako hodnotia prvý rok prevádzky, a tak sme sa pýtali človeka najkompetentnejšieho, riaditeľa Moravskej zemskej knižnice v Brne Doc. PhDr. Jaromíra Kubíčka, CSc. Naše otázky budú trochu netradičné, nechceli sme totiž priniesť článok oficiálneho charakteru, ale túžili sme nakuknúť pod pokrievku každodenných praktických problémov a spýtať sa aj na to, o čom sa v žiadnych hodnoteniach a výkazoch nehovorí.

Podrobné informácie o Moravskej zemskej knižnici v Brne je možné nájsť na stránke www.mzk.cz a nechceli sme opakovať už napísané.

Začnem zdanlivo okľukou: Priestory Slovenskej národnej knižnice v Martine v starej budove boli malé a úplne nevhodné na plnenie úloh modernej knižnice. Napriek tomu, keď sa národná knižnica presťahovala do nových priestorov v Martine na Hostihore, do priestorov naozaj reprezentačných a pracovníci mali k dispozícii moderné pracovne, sklady a pod., tak neraz bolo počuť nostalgiu za komornými priestormi starej budovy a pocit, že sa kolegovia rozptýlili vo väčšom a sterilnejšom priestore navzájom odcudzili a vzťahy sa narušili. Bolo to spôsobené určite aj zmenami mikrokolektívov v súvislosti s pribudnutím nových prác a postupov, ale aj psychologickým momentom straty niečoho intímneho, čo dokonale poznali a cítili sa tam bezpečne. Postrehli ste takúto náladu aj vo vašich nových priestoroch?

Platí, že na lepšie si človek ľahko zvykne. A v prípade

novej knižnice v Brne to v plnej miere platí. Do starej budovy Univerzitnej knižnice som chodil 30 rokov a s odstupom krátko času bolo po nostalgii. Ako príklad by som uviedol jednu presťahovanú prevádzku: Pri kolaudácii kontrola uvažovala, či nové priestory spĺňajú normu združeného osvetlenia. Keď som sa len zmienil, že prevádzku presťahujeme na staré miesto, jej pracovníci reagovali s počudovaním, čo zlé vraj komu urobili, že ich v novej budove nechceme. Iste, všetky pracoviská nie sú ideálne, jedny sú s oknami na juh, iné na sever, druhé v prízemí... ale pracujeme v modernom prostredí, ktoré si väčšina kolegov váži.

Projekt knižnice nadväznosť a postupnosť knižničných prác počas bežnej dennej prevádzky určite zohľadňoval. Práca je však vo svojom charaktere veľmi premenlivá a ako všetko ostatné sa vyvíja a mení. Ste spokojní s veľkosťou a usporiadaním priestorov v knižnici vzhľadom na plynulosť prevádzky? Sú spokojní zamestnanci (alebo tá nostalgia)?

Požiadavky na projekt boli spracované pomerne narýchlo. Keď si spätne uvedomíme zodpovednosť pri koncipovaní novej budovy, tak by sme iste veľa vecí mohli pripravovať s podrobnejšími analýzami a porovnávať možné varianty. S ročným odstupom však hovoríme, že by sme knižnicu nechceli mať inú, než aká je dnes. Teda z hľadiska čitateľa i z hľadiska knihovníckych procesov ide o funkčný celok, ktorý má svoj poriadok i jednoduchosť.

Služby sú alfou a omegou knižničnej práce. Čitateľ však netuší, čo všetko je v pozadí toho, že môže vojsť do študovne a prečítať si časopis či knihu alebo vyhľadávať si v najrozličnejších databázach. Chce všetko a hneď. A veľa je takých, ktorí myslia len na svoje práva (čitateľa aj ob-

čana), ale na povinnosti (čitateľa aj občana) už nie. Vo vašej knižnici sú určité pravidlá, ktoré musia čitatelia dodržiavať a na ktoré si museli zvyknúť ako na špecifikum. Napríklad, vstup do študovni: čitateľ sa k nim dostane len cez tzv. kontrolný bod. Zvykli si čitatelia na tento spôsob, alebo niektorým prekáža, že si musia preložiť i svoje osobné predmety do špeciálnej tašky určenej len do študovne a pod.? A zvykli si pracovníci študovni byť nekompromisnými? Ako zabezpečujete túto kontrolu personálne?

Kontrolný bod je až na 2. poschodí. Do požičovne a oddelenia MVS na prízemí sa dá teda chodiť neobmedzene. Na kontrolnom bode sme už trikrát vymenili personál. Najprv to boli naše dobrovoľné dôchodkyne, potom „nekompetentní“ študenti v civilnej službe a nakoniec bezpečnostná služba, ktorá je prísnejšia v tom, že preveruje platnosť preukazu a čitateľ si musí vypísať priepustku na materiály, ktoré do študovni prináša. Myslím si, že režim je prijímaný ako nevyhnutnosť. Sice sa sem-tam niektorý čitateľ ozve, že sa mu bráni v jeho predstavách o slobodnom prístupe k informáciám, ale po vysvetlení je zasa pokoj.

Vo vašich študovniach si čitatelia môžu samoobslužne zhotovovať xerokópie. Aký je poplatok za tieto služby a ako zabezpečujete, aby sa kopírovali len materiály na štúdium a podľa zákonných noriem?

Zhotovovanie kópií dokumentov nie je náš problém. Spolupracujeme s firmou, ktorá do študovni nainštalovala po dva samoobslužné xeroxy a na prízemí má prenajatú prevádzku s obsluhou. Čitateľ si u firmy kúpi kartu na zhotovenie 20, 50 alebo 100 kópií a kopíruje si, čo potrebuje. Z každej kópie dokumentu sa má odvádzať desať halierov Ochrannej organizácii autorskej, ale to je vec firmy. Tento systém pokladáme až za trojnásobne ekonomicky výhodnejší z hľadiska prevádzky aj pri služobných xeroxoch, kde nám servis tak isto zabezpečuje firma.

Vo väčších mestách navštevujú knižnice aj bezdomovci a rôzni problémoví občania, ktorí sa pridú do knižnice zohriať, umyť sa atď. Ako sa s týmto problémom vysporiadavate?

Tiež patríme k väčším mestám, máme aj svojich bezdomovcov. Určitou taktikou je, že dennú tlač vystavujeme na prízemí v literárnej kaviarni, ktorú má v prevádzke firma, a to po celý čas otvorenia knižnice. To znamená, že čitateľ dennej tlače nie je typickým čitateľom vedeckej knižnice a v kaviarni by si mal dať kávu. Toto je dostatočná bariéra aj pre bezdomovcov, ktorí sú takto pre knižnicu skôr výnimkou.

Zavedením automatizovaného knižničného systému ALEPH každá knižnica stráca určitý počet čitateľov staršieho veku, ktorí sa z rôznych dôvodov nenaučia nový spôsob výpožičiek ovládať. Dúfate, že sa títo čitatelia predsa len raz naučia ALEPH ovládať, alebo rátate stabilne s pracovnou silou, ktorá im výpožičku zrealizuje, alebo ste takýchto čitateľov jednoducho ozeleli?

Katalógy pre čitateľov sme uzatvorili rokom 2000. To znamená, že nový prírastok bez počítača sa už najstí nedá. Stále je však možné podávať žiadanky tak elektronickou ako aj klasickou cestou. Pre seniorov usporiadávame bezplatné kurzy pre prácu v ALEPH-e a je o ne záujem. Naši informátori v požičovni pomáhajú a usmerňujú čitateľov, východiskom však býva účasť v kurze. Nevidíme to teda ako problém.

Skúmate pravidelne nejakým spôsobom názory čitateľov na služby knižnice a ich požiadavky?

Zatiaľ nie, ešte stále niet dost času na bežnú „konceptnú“ prácu. Máme však niekoľko prác študentov knihovníctva, ktorí sa v rámci svojich študijných úloh na ohlasy čitateľov zameriavajú, a to celkom úspešne.

Vaša internetová študovňa disponuje 23-mi počítačmi a má byť určená len na študijné účely. Prakticky sa však nedá zabrániť prezeraniu akýchkoľvek stránok. Necháte to na zodpovednosť čitateľa, alebo nejakým spôsobom prezeranie kontrolujete alebo aj zasahujete? Je to zrejme otázka, ku ktorej musí knihovníčka obec zaujať nejaké všeobecné stanovisko, možno sa s touto skutočnosťou jednoducho budeme musieť zmieriť. Nevie si predstaviť, čo sa vôbec dá v tejto oblasti robiť, veď si len spomeňme, aké problémy spôsobuje požíčkovanie tzv. kontroverznej literatúry, a tam nie je nekontrolovateľná ani literatúra ani čitateľ.

Otázka zdrojov na internete je takým problémom, ako ho vidíte a naša knižnica nie je výnimkou. Živo si spomínam na diskusiu s čitateľom-fotografom, ktorý obhajoval svoje práva pozeráť si v tejto študovni na internete porno. Asi to nevyriešime. Vo všeobecných študovniach obmedzujeme internet na portál do databáz a OPAC, v mediálnej študovni, kde je vstup za vyšší registračný poplatok, je voľný prístup.

Aký máte názor na jednotné oblečenie pracovníkov knižničných služieb (uniformy)? A aký majú na ne názor pracovníci služieb vo vašej knižnici (predovšetkým pracovníčky)?

Len raz sa podaril zámer, že pracovníčky služieb si zaobstarali z jedného druhu látky rôzny odev. Myslím si však, že aj toto už bolo proti ženskému pohľadu na obliekanie. Pracovníci však majú farebné vísacky s uvedením funkcie činnosti (bez mena).

Podľa vášho názoru (napr. Národná knižnica, 12, 2001, č. 1, s. 5) knihovníci zostávajú v anonymite vlastnou vinou. Máte pravdu, verejnosť nás vníma len cez pracovníkov služieb alebo v tom lepšom prípade cez akcie pre deti a mládež vo verejných knižniciach. Istotne si to vo veľkej miere spôsobujeme aj sami, okrem iného aj preto, že sa stalo pre nás akousi samozrejmosťou prácu v knižnici považovať za poslanie alebo vymoženosť, za ktorú je teher hanba brať mzdu. Ale sociálny status knihovníka je

vyjadrený aj jeho mzdou, ktorej výška odráža zrejme príliš zakorenené predstavy verejnosti o tetách knihovníčkach pletúcich sveter a sem-tam medzi hladkým a obráteným očkom podávajúcich čitateľovi knižku či časopis. „Čo urobiť, aby o nás vedeli?“ (Pozn.: Požičala som si názov vašej akcie, ktorú budete robiť.)

Myslím si, že naša verejnosť sa na našich pracovníkov pozerá rozumne a dokáže oceniť každého za jeho prístup v službách. Naši čitatelia však nemajú možnosť zasahovať do mzdovej politiky, a to je asi univerzálne rovnaký problém: knihovníci sú tak o 20 % pod priemernou mzdou v štáte. Ale všetko so všetkým súvisí. Veľmi sa poukazovalo na malú prestíž našej profesie, ale aj taká výstavba knižníc ako napríklad v Brne, tú prestíž odboru vo verejnosti dvíha; tak ešte tie platy.

Retrokonverzia katalógov do štrukturovanej textovej podoby neobíde žiadnu významnú knižnicu. Keďže sú to práce navyše, mimo bežnej knižničnej prevádzky, sú na ne potrebné priestory, ľudia, financie. Ako sa vám darí tieto práce zabezpečovať?

Retrokonverzia je obmedzená len na živý fond. Pri výpožičke dokumentu, ktorý v posledných rokoch nebol vypožičaný (tak dlho sa už robí retrokonverzia), zachytí oddelenie služieb základné údaje o knihe, aby sa dala požičať a podľa revízného katalógu sa dodatočne záznam dopĺňa a upresňuje. Týchto staronových výpožičiek už nie je veľa a práce sa zvládajú počas bežnej prevádzky.

Všetky katalógy máme naskenované a prístupné na internete. S úplnou retrokonverziou nášho temer štyr miliónového knižničného fondu teda nerátame.

V rámci grantu ministerstva kultúry spracovávame v tomto roku RETROKON – bohemiká 20. storočia; pôjde asi o 80 tisíc záznamov, ktoré nie sú doteraz v súbornom katalógu CASLIN. Aj z tejto ukážky je možné vyvodíť, že úplná retrokonverzia je pre nás nereálna.

Na Slovensku máme v marci Týždeň knižníc, vy máte všeobecne Marec – mesiac internetu (už piaty ročník), tentokrát pod heslom: Dostupný, rýchly a bezpečný internet pre každého. Aké akcie v rámci toho usporiadávate a aké podmienky máte na ich realizáciu vytvorené? Aký je záujem verejnosti?

Marec – mesiac internetu má širokú mediálnu podporu. Naša knižnica sa pridala voľnejším sprístupnením mediálnej študovne pre každého, usporiadaním dvoch prezentácií o elektronických zdrojoch (na naše prekvapenie s veľmi dob-

rým ohlasom) a spracovaním letákov o nich. Prispeli sme teda, ale internet je pre nás záležitosťou celoročnou.

Ste knižnicou s krajskou metodickou funkciou. Na akú metodickú pomoc sa v súčasnosti predovšetkým orientujete, aká je účasť knižníc, v akej oblasti sa knižnice dožadujú pomoci najviac? Tieto akcie financuje vaša knižnica, alebo si účasť hradia knižnice samy?

V našej knižnici sa 19. marca konal seminár na tému Funkcie krajských knižníc, určený pre krajské úrady a krajské knižnice z celej republiky. Ďalší seminár pre knižnice poverené výkonom regionálnych funkcií, teda krajské a mestské, usporiadame 23. a 24. apríla. Ide o novú rolu pre knižnice, vyplývajúcu z uznesenia vlády a finančne zabezpečenú až na úroveň poverených mestských knižníc.

Vytvára sa tak systém verejných knižníc, ktorým sa naplňa nový knižničný zákon. Bude mať jasné pravidlá i finančné zabezpečenie.

Keby ste dostali neobmedzený prísľub financií na zariadenie, zabezpečenie či zaopatrenie jednej jedinej veci pre knižnicu, čo by to bolo?

Predplatné na CESNET, teda úhradu nákladov za vstup do domácej i zahraničnej siete. Pre informačnú inštitúciu nášho typu by tento predpoklad súčasnej existencie mal byť v štátnom záujme a doteraz nám odčerpáva značné percento prevádzkových nákladov.

Čo by ste zmenili, zrušili, pridali vo vašej knižnici?

Zmeniť by sme potrebovali systém samoobslužnej šatne. To je najslabší článok, keď čitateľ namiesto mince vhodí do zámku žetón a tým vyradí skrinku z prevádzky. Zrušili sme garáže, ukázali sa, že sú ekonomicky stratovou prevádzkou.

Pridali by sme na platoch a odmenách zamestnancom, zaslúžili by si to.

S čím ste spokojní a nemenili by ste to vôbec?

Spokojní sme s celkovým poňatím knižnice. Keby sa stavala druhýkrát, nechceli by sme inú. Architekti dostali „za vytvorenie stavbársky a architektonicky vysoko kvalitného kultúrneho a vedeckého zemskeho centra so zreteľom na pohodu návštevného prostredia“ najvyšší titul Stavba roku 2001. Zaslúžene.

Riaditeľovi Moravskej zemskej knižnice v Brne, **Dr. Jaromírovi Kubíčkoví, CSc.**, za rozhovor ďakuje **Mgr. Soňa Budinská**.

Stavme inteligentní domy

Odborníci tvrdí, že SBS má zřejmě celý komplex příčin. Jak se proti němu bránit? Ve světě - a poskrovnu už i nás - se architekti ve spolupráci s lékaři zaměřili na výstavbu takzvaných inteligentních domů. Nejdál jsou zřejmě ve Švédsku a severských zemích vůbec: budovy mají ideální vlhkost vzduchu, osvětlení, teplotu a na chodbách zní z amplionů tichý zpěv ptactva. U nás kandiduje na titul Inteligentní budova loni otevřená Moravská zemská knihovna v Brně. Zajímavé na ní je, že nevznikla pouze z návrhu architektů, ale s požadavky přišli sami zaměstnanci této instituce. „Projezdili jsme kvůli tomu Evropu,“ říká Jana Shejbalová, náměstkyně ředitele Moravské zemské knihovny. Do konkursu se přihlásilo sedmdesát architektonických kanceláří. Vyhrál projekt Tomáše Adámka a Petra Benedikta.

V čem je budova knihovny netypická a inteligentní? Přestože je z převážné části skleněná, nemá klimatizaci, ale vzduchotechniku zabudovanou v parapetech. „Před vnitřními skleněnými stěnami je asi v metrové vzdálenosti předložena ještě jedna fasáda - též ze skla. Obě

mají okna, naší podmínkou totiž bylo, aby se dala otvírat jak okna vnitřního, tak i vnějšího pláště,“ říká náměstkyně Shejbalová. Jen

žádné akvárium! Směrem na jih je budova prosklená více a v prostoru mezi oběma fasádami se sbírá teplo, které se hromadí v solárním kolektoru na střeše domu. Ohřívá běžnou užitkovou vodu na teplotu 35 stupňů a snižuje spotřebu energie na topení o třicet procent.

Podle Světové zdravotnické organizace existuje syndrom nemocných budov (SBS – Sick Building Syndrome), kterým trpí lidé pracující především v nově postavených, plně klimatizovaných prosklených budovách. K takovému však budova MZK nepatří. – Týden, 22. 4. 2002, č. 17, s. 85

Publikační činnost v roce 2002

Adresář knihoven ČR: 1. Krajské knihovny, vysokoškolské knihovny, odborné knihovny, knihovny zřizované okresy, městy a obcemi. 2. Kdo je kdo v knihovnictví ČR / sestavila Stanislava Bílková.

Brno, 2002. – 150 s.

ISBN 80-7051-144-3

Bibliografie okresu Brno-venkov / Jitka Machová.

Brno, 2002. – 306 s.

(Bibliografie a prameny k vývoji Moravy, sv. 47)

ISBN 80-7051-148-6

Bibliografie okresu Břeclav / Miloš Papírník, Ludislava Šuláková, Emil Kordiovský.

Brno, 2002. – 483 s.

(Bibliografie a prameny k vývoji Moravy, sv. 42)

ISBN 80-7051-139-7

Duha: informace o knihách a knihovnách z Moravy / ...

Brno, 2002. Roč. 16. 4 čísla.

ISSN 0862-1985

Moravská zemská knihovna: výroční zpráva 2001.

Brno, 2002. – 78 s.

ISBN 80-7051-142-7

Nemovitě kulturní památky jižní Moravy: soupis památek a literatury.

Sv. 12, Město Brno / zpracovaly Petra Heerenová, Petra Heerenová ml.

Brno, 2002. – 241 s.

(Bibliografie a prameny k vývoji Moravy sv. 43)

ISBN 80-7051-145-1

Nemovitě kulturní památky jižní Moravy: soupis památek a literatury.
Sv. 13, Okres Hodonín / zpracoval Ivan Řeholka a kol.
Brno, 2002. – 110 s.
(Bibliografie a prameny k vývoji Moravy sv. 44)
ISBN 80-7051-146-X

O životě a díle českých pedagogů: literatura z let 1998–2000 / Jana
Purketová.
Brno, 2002. – 117 s.
ISBN 80-7051-141-9

Osudy Němců vysídlených z České republiky po roce 1945: bibliografie
periodik a bibliografií / Jaromír Kubíček, Miloš Papírník
Brno, 2002. – 82 s., 1 mp. příl.
(Bibliografie a prameny k vývoji Moravy, sv. 46)
ISBN 80-7051-140-0

Výsledky činnosti veřejných knihoven Jihomoravského kraje /
zpracovala Stanislava Bílková.
Brno, 2002. – 18 s.
ISBN 80-7051-143-5

Přehled a číslování útvarů MZK

1 Útvar ředitele MZK (odd.)	doc. PhDr. Jaromír Kubíček, CSc.
2 Odbor ekonomický (OE)	Ing. Vladimír Peichl
2.1 Odd. informační soustavy (OIS)	Marcela Bartošová
2.2 Odd. provozu a investic (OPI)	Ing. Vladimír Peichl
2.3 Odd. technických provozů (OTP)	Věra Fialová
3 Odbor služeb (OS)	Jana Shejbalová
3.1 Odd. absenčních služeb (OAS)	Jana Shejbalová
3.2 Odd. prezenčních služeb (OPS)	Michal Juda
3.3 Odd. meziknihovních služeb (MVS)	Mária Manoušková
3.4 Odd. knihovních fondů (OKF)	Dagmar Primová
4 Odbor automatizace a informací (OAI)	RNDr. Blanka Sapáková
4.1 Odd. automatizace (OA)	RNDr. Blanka Sapáková
4.2 Odd. bibliograficko-informační (OBI)	Mgr. Eva Buková
4.3 Odd. RETRO (RETRO)	Mgr. Marie Valešová
4.4 Odd. soub. katalogu čes. periodik (SKČP)	Mgr. Eva Tauwinklová
5 Odd. periodik (OP)	Mgr. Radka Chlupová
6 Odd. firemních a obchodních inf. (FOI)	PhDr. Martina Machátová
7 Odd. rukopisů a starých tisků (ST)	Mgr. Jitka Machová
8 Odd. doplňování fondů (ODF)	Mgr. Hana Rabušicová
9A Odd. jmenného popisu (OJZ)	PhDr. Miroslava Chlupová
9B Odd. věcného popisu (OVZ)	Mgr. Eliška Vrbová
10 Odd. revize fondů a databází (ORB)	PhDr. Věra Jelínková
11 Odd. knihovnictví (OK)	Mgr. Jana Nejezchlebová
12 Odd. hudební (OH)	PhDr. Štěpánka Studeníková
13 Odd. zahraničních knihoven (OZK)	PhDr. Darina Zanášková
14 Technické ústředí knihoven (TÚK)	Dana Perstická

Kontaktní údaje

Moravská zemská knihovna v Brně

Adresa: Kounicova 65a, 601 87 Brno
Telefon: 541 646 111 (spojovatelka)
541 646 101 (sekretářka)
541 646 206 (půjčovna)
541 646 201 (informace)
Fax: 541 646 100
e-mail: mzk@mzk.cz
Internet: <http://www.mzk.cz>

Anglická knihovna, Německá knihovna, Rakouská knihovna

Adresa: Solniční 12, 602 00 Brno
Telefon: 542 210 157
Fax: 542 220 345
e-mail: zanas@mzk.cz

Hudební knihovna

Adresa: Solniční 12, 602 00 Brno
Telefon: 542 212 323
Fax: 542 220 345
e-mail: studen@mzk.cz

Technické ústředí knihoven

Adresa: Solniční 12, 602 00 Brno
Telefon: 542 220 345
Fax: 542 220 345
e-mail: tuk@mzk.cz